

5. Εξωτερικό εμπόριο και οικονομικές σχέσεις

5.1 Εισαγωγή

Εκτός από το ενδοκοινοτικό εμπόριο, που ρυθμίζεται με βάση το κοινοτικό δίκαιο για την εσωτερική αγορά, αυτός καθαυτός ο ορισμός της έννοιας της κοινής αγοράς προϋποθέτει ίδιους κανόνες πρόσβασης των εξωκοινοτικών προϊόντων στο εσωτερικό της κοινής αγοράς. Οι ρυθμίσεις του εξωτερικού εμπορίου πρέπει να είναι ενιαίες ώστε τα εισαγόμενα προϊόντα από τρίτες χώρες να έχουν την ίδια μεταχείριση, ανεξάρτητα από το τελωνείο διέλευσης τους. Οι ενιαίοι αυτοί κανόνες θεσπίζονται από τα κοινοτικά όργανα με βάση τις Συνθήκες. Η Συνθήκη ΕΟΚ, στη λογική της Οικονομικής Κοινότητας, προέβλεπε ένα Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο για τα μέλη της και κοινή εμπορική πολιτική. Έτσι, η Ε.Ε. έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για την προώθηση του εξωτερικού εμπορίου των κρατών-μελών. Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης οι διεθνείς οικονομικές σχέσεις έπαψαν να κυριαρχούνται από το εμπόριο και επεκτάθηκαν στις επενδύσεις, τη ροή κεφαλαίων ευρύτερα αλλά και την κίνηση ειδικευμένων και ανειδίκευτων εργαζομένων. όπως και ατόμων που ζητούν άσυλο ή λαθρομεταναστών. Το σύνθετο αυτό πλέγμα διεθνών οικονομικών σχέσεων, που περιλαμβάνει όχι μόνο οικονομικές αλλά και πολιτικές και κοινωνικές σχέσεις καλείται να διαχειριστεί η ΕΕ., η οποία έχει αυξανόμενη αλλά όχι πλήρη δικαιοδοσία.

Έτσι, οι σχέσεις και οι δικαιοδοσίες διευρύνονται και εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλέγμα άλλοτε με σαφείς και άλλοτε με λιγότερη σαφείς κανόνες δικαιοδοσίας:

- Εμπορικές σχέσεις (δασμολογική και παραδασμολογική προστασία, προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες), στις οποίες υπάρχει απόλυτα υπερεθνική διακυβέρνηση.
- Οικονομικές σχέσεις (επενδυτική συνεργασία, αναπτυξιακή βοήθεια, τεχνολογικές συνεργασίες κλπ), όπου γίνονται προσπάθειες κοινοτικού συντονισμού, αλλά τα κράτη-μέλη μπορούν να προωθούν και διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες, χωρίς να υπάρχει δέσμευση για κοινοτικό συντονισμό.
- Πολιτικές σχέσεις με οικονομικές επιπτώσεις (π.χ. συντονισμένη συνεργασία για οικονομικά και θεσμικά θέματα), όπου η προσπάθεια κοινοτικού συντονισμού αυξάνεται και θεσμοθετείται αλλά δεν είναι απόλυτη.

Η επίσημη πολιτική θέση στην ΕΕ ήταν και παραμένει υπέρ της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου και του σεβασμού των αρχών της GATT/ΠΟΕ. Επιπλέον η ΕΟΚ υπήρξε η πρώτη αναπτυγμένη χώρα που υποστήριξε την μονομερή δασμολογική απελευθέρωση υπέρ των εξαγωγών των αναπτυσσομένων χωρών σύμφωνα με την προτροπή της UNCATD. Ωστόσο, η επίσημη αυτή θέση δεν σημαίνει ότι η εμπορική πολιτική που ασκείται είναι υπέρ της παγκόσμιας ευημερίας. Η άσκηση της οικονομικής πολιτικής γίνεται προφανώς με γνώμονα το συμφέρον της ίδιας της Ευρώπης: τη συνεισφορά του εμπορίου στην οικονομική ανάπτυξη των κρατών-μελών, την ενθάρρυνση των επενδύσεων που ευνοούν την ανταγωνιστικότητα των Ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Είναι προφανές ότι τα συμφέροντα της ΕΕ δε συμπίπτουν πάντα με αυτά των μη κοινοτικών εταίρων, οπότε τα ερωτήματα που τίθενται είναι αν η πολιτική που ακολουθείται ευνοεί ή όχι τα κράτη-μέλη και αντίστοιχα ποια είναι η επιρροή της στην παγκόσμια ευημερία.

Το θεωρητικό πλαίσιο του εμπορίου και των διεθνών οικονομικών σχέσεων έχει αναπτυχθεί στο κεφάλαιο 5.1 και δεν χρειάζεται να επαναληφθεί εδώ. Έτσι, στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει πρώτα μια ανάλυση του τρόπου διακυβέρνησης της ΕΕ, σε ότι αφορά τις εξωτερικές εμπορικές σχέσεις και στη συνέχεια θα παρουσιαστούν οι τάσεις του διεθνούς εμπορίου και οι επί μέρους συμφωνίες, για να μπορέσει να κατανοήσει κανείς τον ρόλο της Ευρώπης και τις αξιολογήσεις που παρουσιάζονται στο τέλος του κεφαλαίου.

5.2 Η διακυβέρνηση των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων

Στο αρχικό στάδιο οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί θέσπισαν ένα κοινό εξωτερικό δασμολόγιο (ΚΕΔ), έτσι ώστε προϊόντα προέλευσης τρίτων χωρών να έχουν την ίδια μεταχείριση σε όποιο κράτος μέλος και αν εισάγονται. Τα εκάστοτε νέα κράτη-μέλη δεσμεύονται να προσαρμόσουν σταδιακά το δασμολόγιο τους στο ΚΕΔ, που είναι δεσμευτικό για όλους. Οι δασμοί που εισπράττονται κατά την είσοδο προϊόντων τρίτων χωρών στο κοινοτικό έδαφος στέλνονται από τα κράτη στα κοινοτικά ταμεία και αποτελούν πόρους του κοινοτικού προϋπολογισμού. Τυχόν παρέκκλιση από το ΚΕΔ αποτελεί παράβαση του κοινοτικού δικαίου.

Το ΚΕΔ αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής και εφόσον αποτελεί κοινοτική αρμοδιότητα μπορεί να τροποποιηθεί μόνο με πράξη κοινοτικού δικαίου. Για τα λόγια αυτό η συμμετοχή σε πολυμερείς διαπραγματεύσεις, ειδικά στον ΠΟΕ, γίνεται από τα κοινοτικά όργανα, ενώ τα κράτη-μέλη συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις αυτές μόνο ως παρατηρητές. Η άποψη τους εκφράζεται στο πλαίσιο των κοινοτικών διαδικασιών, αλλά αφού παρθεί μια απόφαση εκπροσωπείται από ένα φορέα, ο οποίος διαθέτει 28 (τον εκάστοτε αριθμό των κρατών-μελών) ψήφους.

Βασικό τεχνικό στοιχείο για τη δασμολογική μεταχείριση αποτελεί ο προσδιορισμός της «καταγωγής» ενός προϊόντος, δεδομένου ότι όλο και περισσότερα προϊόντα είναι αποτέλεσμα παραγωγικής διαδικασίας σε περισσότερα από ένα κράτη, οπότε και δεν είναι πάντοτε σαφές από που προέρχεται κάποιο προϊόν γεωγραφικής συνεργασίας. Για παράδειγμα μια τηλεόραση κατασκευασμένη με αμερικάνικη τεχνολογία, ιαπωνική λυχνία, γερμανικό κουτί και συναρμολογημένη στο Χογκ Κογκ τι δασμολογική μεταχείριση πρέπει να έχει μέσα στην Κοινότητα; Για να ξεπεραστεί το πρόβλημα αυτό υπάρχει μια σειρά κανόνων που προβλέπουν ανάλογα με την εγχώρια προστιθέμενη αξία από ποια χώρα κατάγεται ένα προϊόν πολυμερούς συνεργασίας, έτσι ώστε να μη χρησιμεύσει η ενοποίηση της αγοράς σε αθέμιτη είσοδο στην Ευρώπη ατελώς εισαγομένων προϊόντων τρίτων χωρών που συναρμολογούνται σε κάποιο κράτος μέλος.

Εκτός από το σεβασμό των αρχών της GATT η κοινή εμπορική πολιτική προβλέπει κοινοτική αρμοδιότητα για τυχόν αλλαγές του δασμολογίου, σύναψη εμπορικών συμφωνιών και για την εξαγωγική πολιτική των κρατών μελών. Ενώ στην εξαγωγική πολιτική η κοινοτική διάσταση παρουσιάζεται στην πράξη περιορισμένη, η Κοινότητα έχει κάνει ευρύτατη χρήση της δυνατότητας θέσπισης ειδικών συμφωνιών προτιμησιακού χαρακτήρα μεταξύ Ε.Κ. (δεσμευτικές για όλα τα κράτη μέλη) και τρίτων χωρών ή ομάδων χωρών. Κάθε τέτοια διαπραγμάτευση γίνεται από την Επιτροπή και υπογράφεται από το Συμβούλιο. Τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον, μετά την παραχώρηση της αρμοδιότητας της εμπορικής πολιτικής στα υπερεθνικά όργανα, δικαίωμα υπογραφής εμπορικών συμφωνιών, ωστόσο διατηρούν το δικαίωμα υπογραφής διμερών συμφωνιών βιομηχανικής, τεχνολογικής και πολιτιστικής συνεργασίας. Σε περίπτωση που τέτοιου είδους ευρύτερες οικονομικές συμφωνίες υποδεικνύονται αντίθετες με το πνεύμα της κοινής εμπορικής πολιτικής (π.χ. ρήτρες clearing, αντιπραγματιστικό εμπόριο – barter, κλπ.) και γι' αυτό ελέγχονται από την Επιτροπή ως προς το περιεχόμενό τους.

Η πρακτική που ακολουθείται στις εξωτερικές εμπορικές τους σχέσεις είναι:

- συμμετοχή των Κοινοτήτων σαν ενότητα στις πολυμερείς διαπραγματεύσεις, που ξεκινάνε με πρωτοβουλία διεθνών οργανισμών
- διαπραγματεύσεις για σύναψη διμερών συμφωνιών με χώρες ή ομάδες χωρών με διαφοροποιημένο περιεχόμενο, ανάλογα με τις πραγματικές τους εμπορικές σχέσεις και δυνατότητες παραπέρα εξέλιξης και
- αποκλειστική αρμοδιότητα για τυχόν επιβολή κυρώσεων σε κράτη (επιδοτήσεις που δεν είναι σύμφωνες με τους εκάστοτε κανονισμούς του ΠΟΕ) ή επιχειρήσεις (anti-dumping).

Η θέσπιση του ΚΕΔ, που ισχύει μόνο για τα κράτη με τα οποία δεν υπάρχουν προτιμησιακές συμφωνίες, Στο σύνολο του το ΚΕΔ παρέχει χαμηλή δασμολογική προσαρτία για τα μεταποιημένα προϊόντα και αρκετά ψηλότερη για τα αγροτικά, όπως

φαίνεται από τον Πίνακα 5.1. Οι ΗΠΑ έχουν χαμηλότερη μέση δασμολογική προστασία ενώ η Ιαπωνία ψηλότερη. Ωστόσο η εξέλιξη του εμπορίου, η γενικευμένη παραδοχή ότι το διεθνές εμπόριο ωφελεί τους συμμετέχοντες και οι πιέσεις από τον επιχειρηματικό κόσμο και τον ΠΟΕ έχουν οδηγήσει σε μειώσεις της δασμολογικής προστασίας με αποτέλεσμα οι εμπορικές συμφωνίες να έχουν πολύ πιο περιορισμένη επιρροή από ότι στο παρελθόν. Οι επενδύσεις και η κίνηση κεφαλαίων παίζουν έναν αυξανόμενο ρόλο ενώ η δασμολογική προστασία έχει πια οριακή σημασία μόνο.

Πίνακας 5.1: Δασμολογική προστασία ΕΕ, ΗΠΑ, Κίνα, Ινδία και Ιαπωνία, 2012 / 2013

		Απλός μέσος τελικής δέσμευσης	Απλός μέσος εφαρμοζοντας την ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους	Σταθμισμένος μέσος εμπορίου
ΕΕ	Σύνολο	5,2	5,5	2,6
	Αγροτικά προϊόντα	13,5	13,2	8,4
	Μη αγροτικά Προϊόντα	3,9	4,2	2,2
ΗΠΑ	Σύνολο	3,5	3,4	2,1
	Αγροτικά προϊόντα	4,9	5,3	4,1
	Μη αγροτικά Προϊόντα	3,3	3,1	2,0
Κίνα	Σύνολο	10,0	9,9	4,7
	Αγροτικά προϊόντα	15,8	115,6	19,7
	Μη αγροτικά Προϊόντα	9,1	9,0	4,1
Ινδία	Σύνολο	48,6	13,5	7,0
	Αγροτικά προϊόντα	113,5	33,5	51,6
	Μη αγροτικά Προϊόντα	34,6	10,2	5,0
Ιαπωνία	Σύνολο	4,7	4,9	2,0
	Αγροτικά προϊόντα	19,0	19,0	12,1
	Μη αγροτικά Προϊόντα	2,5	2,6	1,2

Πηγή: ΠΟΕ 2014, "World Tariff Profiles 2014".

https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles14_e.pdf

Εκτός από το ΚΕΔ υπάρχουν ειδικές διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες προώθησης και τόνωσης εμπορικών σχέσεων, που αναλύονται στα επόμενα κεφάλαια.

Ωστόσο, σταδιακά, καθώς η εμπορική προστασία μειώνεται αλλά η σημασία των διεθνών οικονομικών σχέσεων αυξάνεται η σχέση εθνικής-υπερεθνικής δικαιοδοσίας και συνεργασίας έχει μετεξελιχθεί. Η ΕΕ προωθεί την έννοια της πολιτικής δύναμης (σε αντιδιαστολή με τη στρατιωτική) που προσπαθεί μέσω ενός ισχυρού οικονομικού συνασπισμού, ο οποίος έχει περιορισμένες δυνατότητες εξωτερική πολιτικής, να επηρεάσει τις διεθνείς εξελίξεις (Duchêne, 1973). Τα πρώτα ουσιαστικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση έγιναν με τον πυλώνα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της Συνθήκης του Μάαστριχτ και συνεχίστηκε με τις προσπάθειες για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, τη Συνθήκη της Νίκαιας και τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (όπως περιγράφεται στο Κεφάλαιο 3). Η ΚΕΠΠΑ (η οποία μεταξύ άλλων περιλαμβάνει και αρμοδιότητες για την προώθηση διεθνούς συνεργασίας) είναι ιδιόμορφη, γιατί δεν είναι σαφώς και ρητά υπερεθνική αλλά έχει έναν διακυβερνητικό χαρακτήρα, παρά την απόφαση εκπροσώπησης της ΕΕ διεθνώς από ένα θεσμό, τον/την ύπατη εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής.

Κάτω από την ομπρέλα των διεθνών σχέσεων βρίσκονται οι εμπορικές σχέσεις, η αναπτυξιακή βοήθεια, η πολιτική με τις γειτονικές χώρες, η βοήθεια σε διανθείς ανθρωπιστικές κρίσεις, η προσπάθεια παρέμβασης για αποτροπή ένοπλων συγκρούσεων και γενικά ο διεθνής ρόλος της ΕΕ. Επειδή όμως ο ρόλος δεν είναι ρητά αποκλειστικός η συνεργασία και διαπραγμάτευση μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών-μελών είναι έντονη και συνεχής. Η ιδιόμορφη συνεργασία στις διεθνείς σχέσεις, εκτός από αποφάσεις εμπορικού περιεχομένου, δίνει εξουσίες για συνομολόγηση Συνθηκών σε συμφωνίες για συναλλαγματικά και νομισματικά θέματα, συνεργασίες στον τομέα της έρευνας, του περιβάλλοντος και της αναπτυξιακής βοήθειας. Αποκλειστική αρμοδιότητα όμως έχει μόνο όπου αυτό προβλέπεται από τις Συνθήκες ενώ τα κράτη-μέλη μπορούν να προχωρούν σε διμερείς συνεργασίες

5.3 Η εξέλιξη των οικονομικών σχέσεων στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης

5.3.1 Διεθνείς εμπορικές ροές

Το παγκόσμιο εμπόριο αυξήθηκε ταχύτατα μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Ο Πίνακας 5.2 παρουσιάζει την αξία, τις ετήσιες αλλαγές και τη ετήσια αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου. Στον πίνακα αυτό δεν περιλαμβάνονται οι ενδοκοινοτικές συ-

ναλλαγές, διότι θεωρούνται εσωτερικό εμπόριο. Σημειώνεται επίσης ότι οι διαφορές που εμφανίζονται ανάμεσα στις παγκόσμιες εισαγωγές και τις παγκόσμιες εξαγωγές (που θεωρητικά θα έπρεπε να ταυτίζονται) οφείλονται στο γεγονός ότι οι εξαγωγές καταγράφονται σε τιμές fob (free on board), ενώ οι εισαγωγές σε τιμές cif (cost, insurance, freight)⁹.

Από τον Πίνακα προκύπτει ότι υπάρχει σημαντική αύξηση του διεθνούς εμπορίου. Οι αιτίες της ραγδαίας αύξησης του εμπορίου κατά τα τελευταία 50 περίπου χρόνια, μπορούν να αποδοθούν σε διαφορετικά αίτια:

- Η πολιτική επιλογή για μείωση της προστασίας μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο διευκόλυνε τη δημιουργία εμπορίου.
- Αρχικά, οι ανάγκες για καταναλωτικά αγαθά αυξήθηκαν μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τόσο η Ευρώπη, η οποία βρισκόταν σε στάδιο μεταπολεμικής ανοικοδόμησης, όσο και η Αμερική η οποία βρισκόταν σε στάδιο ανάπτυξης και επέκτασης της οικονομικής της θέσης στον παγκόσμιο χάρτη, είχαν άμεση ανάγκη για καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες.
- Η τεχνολογική πρόοδος επέτρεπε πλέον ευκολότερη και γρηγορότερη πρόσβαση στις διάφορες ανά τον κόσμο αγορές.
- Η ανάγκη για τη μέγιστη δυνατή εκμετάλλευση οικονομικών κλίμακας οδήγησε σε μεγέθυνση των επιχειρήσεων και στροφή προς εξαγωγές ως βασική εταιρική στρατηγική.
- Λόγω αύξησης της παγκόσμιας αλληλεξάρτησης και των άμεσων ξένων επενδύσεων μέρος της παραγωγής μετατοπίζεται σε αναπτυσσόμενες χώρες και εισάγεται σε αναπτυγμένες χώρες. Η εμφάνιση της αλυσίδας αξίας, που παγκοσμιοποιείται (global value chains) οδηγεί σε πολλαπλές εμπορικές συναλλαγές πριν ένα προϊόν καταλήξει στον τελικό καταναλωτή (OECD 2013). Για τις χώρες του G20 το ποσοστό αυτής της μορφής εμπορίου ενδιάμεσων αγαθών εκτιμάται περίπου στο 30-60% του συνόλου των εξαγωγών τους (The Economist, 2014).
- Υπήρξε μια περισσότερο συστηματοποιημένη πρωτοβουλία προώθησης και σύναψης εμπορικών συμφωνιών μεταξύ σημαντικών κρατών και αγορών σε σχέση με το παρελθόν με αποτέλεσμα την αύξηση του εμπορίου μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών.
- Τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται σημαντικές ανακατατάξεις με την εμφάνιση ιδιαίτερα ανταγωνιστικών αναπτυσσομένων χωρών (στη δεκαετία 1980-90 οι Ασιατικές τίγρεις Νότιος Κορέα, Ταιβάν και Σιγκαπούρη και αργότερα οι BRICs Βραζιλία, Ρωσία, Ινδίες και Κίνα, ενώ μετά από αυτές εμφανίζεται ένα νέο κύμα ταχύτατα ανερχομένων αναπτυσσόμενων χωρών), που αυξάνουν ραγδαία τις εξαγωγές τους.

⁹ Η τιμή των εξαγόμενων στα σύνορα ή στο πλησιέστερο αεροδρόμιο και λιμάνι είναι η τιμή f.ob., ενώ η τιμή εισαγόμενων αγαθών στα σύνορα ή στο πλησιέστερο αεροδρόμιο ή/και λιμάνι, είναι η τιμή c.i.f.

Πίνακας 5.2: Παγκόσμιο Εμπόριο 1958 – 2014 σε δις Ευρώ/ENM

	Εξαγωγές αγαθών	Ετήσια μεταβολή εξαγωγών αγαθών	Εισαγωγές αγαθών	Ετήσια μεταβολή εισαγωγών αγαθών	Εξαγωγές υπηρεσιών	Ετήσια μεταβολή εξαγωγών υπηρεσιών	Εισαγωγές υπηρεσιών	Ετήσια μεταβολή εισαγωγών υπηρεσιών
1958*	64	-	69	-	-	-	-	-
1960*	79	-	82	-	-	-	-	-
1970*	201	-	211	-	-	-	-	-
1986	1.553	-	1.646	-	-	-	-	-
1987	1.534	-1,00%	1.598	-3,00%	-	-	-	-
1988	1.717	12,00%	1.816	14,00%	-	-	-	-
1989	1.998	16,00%	2.113	16,00%	-	-	-	-
1990	1.913	-4,00%	2.024	-4,00%	-	-	-	-
1991	2.034	6,00%	2.144	6,00%	-	-	-	-
1992	2.086	3,00%	2.193	2,00%	-	-	-	-
1993	2.398	15,00%	2.483	13,00%	-	-	-	-
1994	2.703	13,00%	2.787	12,00%	-	-	-	-
1995	2.767	2,00%	2.852	2,00%	-	-	-	-
1996	3.014	9,00%	3.116	9,00%	-	-	-	-
1997	3.563	18,00%	3.665	18,00%	-	-	-	-
1998	3.456	-3,00%	3.610	-2,00%	-	-	-	-
1999	3.793	10,00%	4.006	11,00%	-	-	-	-
2000	5.102	35,00%	5.385	34,00%	-	-	-	-
2001	5.035	-1,00%	5.383	0,00%	-	-	-	-
2002	4.977	-1,00%	5.257	-2,00%	-	-	-	-
2003	4.828	-3,00%	5.095	-3,00%	-	-	-	-
2004	5.070	5,00%	5.395	6,00%	1.335,9	-	1.306,0	-
2005	5.895	16,00%	6.253	16,00%	1.555,9**	16,47%	1.525,7**	16,82%
2006	6.779	15,00%	7.144	14,00%	1.750,0	12,48%	1.707,2	11,90%
2007	7.129	5,00%	7.509	5,00%	1.907,6	9,01%	1.830,3	7,21%
2008	7.863	10,00%	8.205	9,00%	2.023,5	6,08%	2.008,8	9,75%
2009	6.394	-19,00%	6.694	-18,00%	1.906,5	-5,78%	1.882,7	-6,28%
2010	8.439	32,00%	8.714	30,00%	2.200,9	15,44%	2.198,5	16,77%
2011	9.823	17,00%	10.045	15,00%	2.350,2	6,78%	2.343,2	6,58%
2012	10.912	11,00%	11.220	11,00%	2.682,0	14,12%	2.666,5	13,80%
2013	10.654	-2,00%	10.942	-2,00%	2.719,3	1,39%	2.707,3	1,53%
2014	10.643	-0.1%	10.984	0.4%	2.839***	4,40%	2.841,1***	4,94%

*ως το 1970 η ισοτιμία της ENM θεωρείται ίση με 1 δολάριο.

** Διακοπή της συνέχειας των δεδομένων. Τα δεδομένα που αρχίζουν με το επιλεγμένο έτος δεν αποτελούν ένα συνεκτικό σύνολο με εκείνα προηγούμενων ετών.

*** Εκτίμηση ΠΟΕ.

Πηγή: Για το εμπόριο αγαθών για την περίοδο 1958-2010 δεδομένα από External and Intra European Union Trade Statistical yearbook 1958-2010, Eurostat; για την περίοδο 2011-2014 ίδιοι υπολογισμοί με βάση δεδομένα από International Trade Data, Eurostat. Για το εμπόριο υπηρεσιών Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015, “European Union trade in the World”. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf

Η άνοδος είναι σαφής και ταχύτερη από την άνοδο του παγκόσμιου ΑΕΠ, αλλά δεν είναι σταθερή. Παρατηρούνται χρονιές με πολύ μεγάλη άνοδο, η οποία παρατηρείται συνήθως σε περιόδους παγκόσμιας οικονομικής ανόδου και χρονιές μικρής μείωσης σε περιόδους κρίσης. Επειδή ο Πίνακας 5.2 εμφανίζει τις αξίες σε Ευρώ, ενώ οι περισσότερες τιμολογήσεις γίνονται σε δολάρια, οι αλλαγές αντικατοπτρίζουν και τις αλλαγές της ισοτιμίας Ευρώ/δολαρίου.

Αν όμως συγκρίνει κανείς το εμπόριο με το ΑΕΠ διαχρονικά, ο Πίνακας 5.3 δείχνει τη σαφή άνοδο της συμμετοχής του εμπορίου. Το ποσοστό των εμπορικών ροών στο ΑΕΠ υπερδιπλασιάστηκε σε μια πεντηκονταετία, με μια συστηματική άνοδο, παρά τις λίγες χρονιές που εμφανίζουν μικρή μείωση. Η άνοδος αυτή θέτει μια σειρά από ενδιαφέροντα ερωτήματα, με πρώτο το ερώτημα για τον αν μπορεί η άνοδος αυτή να συνεχίσει επ’ αόριστον και ενδεχόμενα να ξεπεράσει το 100% του ΑΕΠ, κάτι που είναι θεωρητικά εφικτό. Ωστόσο η μείωση του ποσοστού που παρατηρήθηκε μετά το 2011 (που ήταν η χρονιά με το μεγαλύτερο ποσοστό που κατεγράφη ποτέ – 61%) οδήγησε τους μελετητές της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ (Constantinescu, Mattoo, Ruta, 2015) να εκτιμήσουν ότι η άνοδος έχει φτάσει σε ένα όριο, οι αλυσίδες αξίας τείνουν να επαναπατρίσουν μέρος των δραστηριοτήτων τους ενώ η επιρροή της θεσμικής φιλελευθεροποίησης από τον γύρο της Ουρουγουάης έχει εξαντληθεί. Ωστόσο, μια εναλλακτική προσέγγιση είναι ότι η μείωση των ποσοστών εμπορίου οφείλεται στα προστατευτικά μέτρα που παίρνονται διεθνώς μετά την κρίση και οδηγούν το διεθνές εμπόριο σε μείωση, με αποτέλεσμα ένα φαύλο κύκλο, εφόσον χάνεται μέρος της μεγέθυνσης που θα προέρχονταν από τα κέρδη της μεταφοράς παραγωγής σε πιο αποτελεσματικές παραγωγικές δομές.

Πίνακας 5.3: Ποσοστό εμπορίου στο παγκόσμιο ΑΕΠ

Έτος	Ποσοστό	Έτος	Ποσοστό
1960*	24,70%	2004	39,10%
1965*	24,20%	2005	42,00%
1970*	27,00%	2006	44,60%
1975*	33,10%	2007	45,60%
1980*	38,70%	2008	48,80%

Έτος	Ποσοστό	Έτος	Ποσοστό
1985*	38,50%	2009	41,10%
1990*	38,70%	2010	45,90%
1995*	42,80%	2011	49,30%
2000*	49,80%	2012	49,90%
		2013	49,70%
		2014	48,90%

*Περιλαμβάνεται το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

Τα δεδομένα δεν αποτελούν ένα συνεκτικό σύνολο με εκείνα προηγούμενων ετών (διακοπή της συνέχειας των δεδομένων) ξεκινώντας από το έτος 2005 και έπειτα. Τα δεδομένα για το έτος 2014 είναι εκτίμηση.

Πηγή: Για τα έτη 1960-2000: The World Bank, databank, 2015. Για τα έτη 2004-2014: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015, "European Union trade in the World". http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf

Η εξέλιξη του εμπορίου στο μέλλον θα εξαρτηθεί από την επιτυχία ή όχι του γύρου της Doha και το άνοιγμα του εμπορίου των αγροτικών προϊόντων και των υπηρεσιών, από μια καλύτερη καταγραφή του διεθνούς εμπορίου (π.χ. η διακίνηση λογισμικού και γενικά αναλογικών προϊόντων είναι πρακτικά αδύνατο να καταγραφούν σωστά) (McKinsey Global Institute, 2012).

Από πλευράς ΕΕ αυτό που ενδιαφέρει περισσότερο είναι ο δικός της σχετικός ρόλος και αυτός των ανταγωνιστών και των εταίρων της, που προσδιορίζουν τα κέρδη ή τις απώλειες για την Ευρωπαϊκή οικονομία.

5.3.2 Η θέση της Ε.Ε. στο παγκόσμιο εμπόριο

Η Ε.Ε. είναι η σημαντικότερη ομάδα στο διεθνές εμπόριο και αυτό της δίνει μεγάλη διαπραγματευτική ισχύ. Ωστόσο, η σχετική της θέση μειώνεται σταδιακά εφόσον ένα σημαντικό ποσοστό του διεθνούς εμπορίου μετατοπίζεται αρχικά στην Ιαπωνία και μετά στις εκβιομηχανιζόμενες αναπτυσσόμενες χώρες. Εξάλλου στη λογική των αλυσίδων αξίας οι Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις έχουν μεταφέρει μέρος της δραστηριότητας τους εκτός ΕΕ (off-shoring) για να αξιοποιήσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα άλλων χωρών που σημαίνει ότι μέρος της αύξησης των επενδύσεων εκτός ΕΕ οδηγεί σε αντίστοιχη μείωση του εμπορίου. Έστω όμως και με 15% περίπου η ΕΕ παραμένει ο κυριότερος διεθνής παίκτης.

Μια πιο συστηματική παρουσίαση στον Πίνακα 5.4 δείχνει ότι ο ρόλος της Ευρώπης μειώνεται αρχικά, καθώς νέες χώρες μπαίνουν δυναμικά στον παγκόσμιο κα-

ταμερισμό εργασίας (π.χ. Ιαπωνία, νεοεκβιομηχανιζόμενες Ασιατικές χώρες, BRICs), αλλά σταθεροποιείται λίγο πάνω από το 15% από την κρίση και ύστερα. Ωστόσο, η μείωση αυτή είναι φυσική συνέπεια της ανόδου ενώ σε απόλυτες τιμές οι ροές του Ευρωπαϊκού εμπορίου συνεχίζουν να αυξάνονται συγχρόνως με το ΑΕΠ.

Πίνακας 5.4: Η συμμετοχή της Ε.Ε. στο Παγκόσμιο Εμπόριο (αξία σε δισ. Ευρώ/ ECU)

Έτος	Εξαγωγές	% επί του παγκόσμιου συνόλου εξαγωγών	Εισαγωγές	% επί του παγκόσμιου συνόλου εισαγωγών	Ισοζύγιο
1958	15,3	23,9	15,7	22,8	-0,3
1960	19,2	24,5	19,3	23,5	-0,1
1970	44,8	22,3	45,6	21,6	-0,8
1986	344,6	22,2	336,8	20,5	7,8
1990	416,9	21,8	463,5	22,9	-46,6
1995	573,3	20,7	545,3	19,1	28
2000	942	18,5	1033,4	19,2	-91,4
2005	1071,4	18,2	1183,5	18,9	-112,1
2010	1349,2	16	1509,1	17,3	-159,9
2011	1561,9	15,9	1727,7	17,2	-165,8
2012	1691,4	15,5	1795,3	16,0	-103,9
2013	1736,6	16,3	1685,0	15,4	51,6
2014	1702,9	16	1680,5	15,3	22,4

Πηγή: Για την περίοδο 1958-2010 δεδομένα από External and Intra European Union Trade Statistical yearbook 1958-2010, Eurostat; για την περίοδο 2011-2014 International Trade Data, Eurostat

Τόσο οι εισαγωγές όσο και οι εξαγωγές αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της Ευρώπης. Το εμπορικό ισοζύγιο ήταν αρχικά σχετικά ισοσκελισμένο αλλά πέρασε μια περίοδο συνεχούς χειροτέρευσης, η οποία ξεκίνησε από την αρχή του 21^{ου} αιώνα, οπότε το έλλειμμα έφτασε το 2% του ΑΕΠ (10% των εξαγωγών) και συνεχίστηκε μέχρι το μέσο περίπου της κρίσης αλλά γύρισε σε πλεονασματικό το 2013 και 2014. Οι αλλαγές στο διεθνές εμπόριο οφείλονται συχνά στις τιμές των καυσίμων, εφόσον η ΕΕ είναι καθαρός εισαγωγέας και οι

τιμές αυξομειώνονται έντονα, αλλά και στην ισοτιμία ευρώ δολαρίου.

Το εμπόριο προϊόντων καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό αλλά οι υπηρεσίες έχουν μια αύξουσα τάση, καθώς το εμπόριο προϊόντων σταθεροποιείται.

Πίνακας 5.5: Ποσοστό εμπορίου στο ΑΕΠ της ΕΕ

	Συνολικό ποσοστό εμπορίου στο ΑΕΠ	Ποσοστό εμπορίου αγαθών στο ΑΕΠ	Ποσοστό εμπορίου υπηρεσιών στο ΑΕΠ
1960*	38,78%	31,73%	–
1965*	38,40%	30,65%	–
1970*	39,79%	33,05%	–
1975*	45,61%	38,53%	–
1980*	50,91%	43,61%	–
1985*	56,06%	47,93%	–
1990*	51,31%	42,03%	–
1995*	55,95%	45,23%	–
2000*	68,33%	56,47%	–
2004	24,20%	17,90%	6,30%
2005	26,00%	19,40%	6,60%
2006	27,50%	20,70%	6,80%
2007	28,00%	20,80%	7,20%
2008	29,80%	22,30%	7,50%
2009	26,80%	19,10%	7,70%
2010	30,50%	22,50%	8,00%
2011	33,10%	24,90%	8,20%
2012	34,80%	25,90%	8,90%
2013	34,50%	25,30%	9,20%
2014	33,80%	24,30%	9,50%

*Περιλαμβάνεται το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

Για την περίοδο 2004-2014 τα δεδομένα αφορούν το εμπόριο αγαθών με χώρες εκτός της ΕΕ-28, ενώ οι υπηρεσίες αναφέρονται στην ΕΕ-27 πριν από το 2010. Τα δεδομένα δεν αποτελούν ένα συνεκτικό σύνολο με εκείνα προηγούμενων ετών (διακοπή της συνέχειας των δεδομένων) ξεκινώντας από το έτος 2005 και έπειτα. Τα νούμερα για τα έτη 2013 και 2014 είναι προκαταρκτικά δεδομένα.

Πηγή: Για τα έτη 1960-2000: The World Bank, databank, 2015. Για τα έτη 2004-2014: Ευρωπαϊκή

Επιτροπή, 2015, “European Union trade in the World”.

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf

Ο Πίνακας 5.6 δείχνει σαφώς την αύξουσα σχετική σημασία των αναδυομένων οικονομιών και την αντίστοιχη πτώση της ΕΕ, της Ιαπωνίας και των ΗΠΑ. Παρόλο που η τριάδα παραμένει προσδιοριστική για το παγκόσμιο εμπόριο, εφόσον στις τρεις τους οφείλεται πάνω από το 1/3 του διεθνούς εμπορίου, η Κίνα βρίσκεται πλέον πολύ κοντά στο να κατακτήσει την πρώτη θέση.

Πίνακας 5.6: Εισαγωγές / εξαγωγές ως ποσοστό του παγκόσμιου εμπορίου

	1999		2002		2005		2008		2011		2012		2013	
	M	X	M	X	M	X	M	X	M	X	M	X	M	X
ΕΕ (28 χώρες)			18,90	18,9	19,20	18,0	19,30	16,6	17,20	15,9	16,00	15,5	15,20	16,0
Ρωσία	0,70	1,9	1,00	2,4	1,30	3,3	2,20	4,0	2,20	3,8	2,20	3,8	2,10	3,7
Καναδάς	5,30	6,2	4,80	5,7	4,10	5,0	3,40	3,9	3,20	3,3	3,20	3,3	3,10	3,2
ΗΠΑ	26,10	18,0	25,70	15,7	22,50	12,4	17,90	11,2	16,10	10,9	16,20	11,1	15,90	11,0
Μεξικό	3,50	3,5	3,60	3,6	2,90	2,9	2,60	2,5	2,50	2,6	2,60	2,7	2,60	2,6
Βραζιλία	1,30	1,3	1,00	1,4	1,00	1,6	1,40	1,7	1,60	1,9	1,50	1,7	:	:
Κίνα	4,10	5,1	6,30	7,4	8,60	10,5	9,40	12,4	12,40	14,0	12,60	14,7	13,30	15,4
Ιαπωνία	7,60	10,9	7,20	9,4	6,70	8,2	6,30	6,8	6,10	6,1	6,10	5,7	:	:
Ν. Κορέα	2,90	3,7	3,20	3,7	3,40	3,9	3,60	3,6	3,70	4,1	3,60	3,9	3,50	3,9
Ινδία	1,20	1,0	1,20	1,1	1,80	1,4	2,60	1,6	3,30	2,2	3,40	2,1	3,20	2,3
Σιγκαπούρη	2,70	3,0	2,50	2,8	2,60	3,2	2,70	2,9	2,60	3,0	2,60	2,9	2,50	2,9

M: Εισαγωγές, X: Εξαγωγές.

Πηγή: Eurostat, 2015.

Σημαντικό στοιχείο για να κατανοήσει κανείς τη σημασία του εμπορίου για την Ευρώπη είναι να εξετάσει την κλαδική σύνθεση των εισαγωγών και των εξαγωγών της. Από τους παρακάτω πίνακες είναι σαφές ότι η Ευρώπη εξαγει προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, όπως μηχανολογικός εξοπλισμός και μέσα μεταφοράς, χημικά και άλλα μεταποιημένα προϊόντα, ενώ εισάγει λιγότερο μηχανολογικό εξοπλισμό

από όσο εξάγει (υπάρχει όμως σαφής ενδοκλαδική εξειδίκευση με τις άλλες αναπτυγμένες). Ωστόσο σε ορισμένους βασικούς κλάδους, όπως οι τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, η βιοτεχνολογία και τα νέα υλικά οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία είναι πιο ανταγωνιστικές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Με γνώμονα τις σύγχρονες θεωρίες διεθνούς εμπορίου η δομή των εξαγωγών και εισαγωγών υποδεικνύει σημαντικό όφελος για την ΕΕ, εφόσον εξάγει σε τεχνολογίες αιχμής που αφήνουν σημαντικά περιθώρια κέρδους και της επιτρέπουν αν αναβαθμίζεται τεχνολογικά. Όπως θα αναλυθεί στο Κεφάλαιο 7 για την ανταγωνιστικότητα η θετική αυτή εικόνα οφείλεται κατεξοχήν στα πιο ανταγωνιστικά κράτη-μέλη (Γερμανία, Κάτω Χώρες, Σκανδιναβικές κλπ.).

Πίνακας 5.7: Δομή των εξαγωγών και εισαγωγών προϊόντων της ΕΕ, 2004-2014 (δισεκατομμύρια ευρώ)

ΕΞΑΓΩΓΕΣ											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Σύνολο	945,2	1.049,2	1.151,8	1.234,3	1.309,1	1.094,0	1.353,2	1.554,2	1.684,2	1.738,6	1.702,8
Ταξινόμηση SITC Rev,3											
Τρόφιμα και ζώνα ζώα	33,2	35,3	38,7	42,1	48,3	44,2	54,3	63,4	70,1	75,4	78,8
Ποτά και καπνός	14,9	16,2	18,5	19,5	19,5	18,1	21,4	25,1	28,9	29,0	28,8
Ακατέργαστα υλικά, μη βρώσιμα, εκτός καυσίμων	18,4	21,2	25,8	27,7	29,0	25,3	34,6	41,2	42,9	40,7	39,0
Ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά και συναφή υλικά	32,9	45,9	58,8	66,6	84,7	58,7	79,0	100,2	125,6	122,5	109,5
Ζωικά και φυτικά έλαια, λίπη και κεριά	2,4	2,5	2,5	2,4	3,0	2,6	3,0	3,9	4,6	4,8	4,3
Χημικά και συναφή προϊόντα	151,7	163,8	183,4	196,7	197,5	195,6	232,7	254,9	275,5	273,3	279,0
Μεταποιημένα αγαθά ταξινομημένα κυρίως από το υλικό	132,3	146,1	162,5	174,4	177,5	138,5	169,9	195,2	203,5	201,0	199,0
Μηχανήματα και εξοπλισμός μεταφορών	427,0	472,2	505,8	546,2	570,9	459,3	570,5	648,4	706,2	708,6	708,9
Διάφορα βιομηχανικά αντικείμενα	111,0	117,4	128,1	132,2	135,9	118,8	138,7	156,5	175,9	181,7	187,8

ΕΞΑΓΩΓΕΣ											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Βασικά εμπορεύματα και συναλλαγές	22,3	29,0	28,1	26,8	42,8	33,1	49,0	65,6	51,1	99,6	67,7
Ταξινόμηση AMA/NAMA											
Αγροτικά προϊόντα	55,3	59,8	67,7	69,8	77,6	70,9	86,7	101,1	113,2	119,8	121,7
Μη αγροτικά προϊόντα	889,9	989,7	1.084,7	1.164,5	1.231,6	1.023,1	1.266,5	1.453,0	1.571,0	1.616,8	1.581,1
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Σύνολο	1.027,4	1.183,8	1.364,3	1.446,8	1.585,2	1.235,6	1.529,4	1.725,0	1.796,6	1.685,0	1.680,4
Ταξινόμηση SITC Rev.3											
Τρόφιμα και ζώα	53,1	57,2	61,7	69,0	74,6	67,4	73,9	84,4	85,5	86,0	90,7
Ποτά και καπνός	5,8	5,8	6,2	6,6	6,3	6,4	6,9	7,1	7,5	7,6	7,7
Ακατέργαστα υλικά, μη βρώσιμα, εκτός καυσίμων	44,4	48,1	57,5	64,4	67,3	41,7	64,1	76,7	71,5	67,5	64,4
Ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά και συναφή υλικά	184,5	274,0	341,2	338,3	460,2	299,9	385,0	493,4	548,5	500,6	443,0
Ζωικά και φυτικά έλαια, λίπη και κεριά	3,9	4,3	5,4	5,6	8,0	5,6	6,7	8,6	9,2	8,7	8,4
Χημικά και συναφή προϊόντα	88,4	96,3	109,1	120,7	124,2	112,5	137,3	155,2	163,4	157,9	165,0
Μεταποιημένα αγαθά ταξινομημένα κυρίως από το υλικό	115,4	128,1	160,5	189,1	178,3	115,5	157,6	184,7	168,2	164,7	172,5
Μηχανήματα και εξοπλισμός μεταφορών	354,3	385,9	412,6	429,0	425,8	352,9	442,2	440,3	448,2	434,5	450,7
Διάφορα βιομηχανικά αντικείμενα	146,3	162,1	180,6	193,6	196,9	181,0	206,3	218,2	221,6	217,2	235,0
Βασικά εμπορεύματα και συναλλαγές	31,6	22,1	29,9	30,6	43,8	52,7	49,5	56,2	72,8	40,3	42,9

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ταξινόμηση ΑΜΑ/ΝΑΜΑ											
Αγροτικά προϊόντα	61,8	64,2	68,1	77,6	88,1	76,8	84,3	98,5	101,9	101,8	104,0
Μη αγροτικά προϊόντα	965,6	1.119,8	1.296,5	1.369,2	1.497,1	1.158,8	1.445,1	1.626,5	1.694,7	1.583,2	1.576,4

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015, "European Union trade in the World". http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf

Πίνακας 5.8: Δομή των εξαγωγών και εισαγωγών υπηρεσιών της ΕΕ, 2004-2014 (δισεκατομμύρια ευρώ)

ΕΞΑΓΩΓΕΣ											
	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*(β)	2011	2012	2013(γ)	2014(γ)
Σύνολο	366,7	405,2	452,4	506,1	525,3	512,2	568,7	610,6	675,8	709,7	734,8
Εκτεταμένο ισοζύγιο πληρωμών ταξινόμησης (2010)											
Υπηρεσίες κατασκευής σε φυσικής εισροές που ανήκουν σε άλλους							18,9	19,4	20,4	21	19,3
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής							4,6	5,5	6,9	8,6	9,9
Μεταφορές	93,2	104,5	113,8	123,6	135,9	109,9	123,5	133,2	142,1	142,5	136,2
Τουρισμός	62,3	65,7	71,8	75,1	74	69,3	80,9	85,4	96	102,9	107,4
Κατασκευές	9,6	12,2	13,9	16,3	17,6	19,7	9,4	10,4	11,1	14,7	13,8
Υπηρεσίες ασφάλισης και συνταξιοδότησης	10,6	6	11,2	14,5	13,1	22,4	25,3	29,5	31,4	31,6	32,8
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	29,5	35,3	42,2	53,9	50,5	43,3	59,1	62,2	69,4	73,8	75,2
Χρεώσεις για χρήση πνευματικής ιδιοκτησίας	20,2	23,6	24,3	27,2	27,3	29,7	28,9	35,3	36,2	35,8	48,4
Τηλεπικοινωνίες, υπηρεσίες πληροφορικής, και υπηρεσίες πληροφοριών	22,9	24,7	30,9	36,1	42,9	45,5	63,5	67,6	75,9	80,6	76,9
Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	104,1	120,5	131,2	144,5	150,4	159,5	140,8	148,2	168,2	178,3	200,2

ΕΞΑΓΩΓΕΣ											
	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*(β)	2011	2012	2013(γ)	2014(γ)
Προσωπικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές υπηρεσίες	5,4	4,9	4,7	4,8	4,9	5	6,1	6,2	7,6	9,1	7,2
Κυβερνητικά αγαθά και υπηρεσίες	8,9	7,6	8,3	8,4	7,6	7,5	7,4	7,4	8,8	8,6	6,8
Άλλα**	0	0,1	0	1,6	1,1	0,3	0,4	0,3	1,9	2,2	0,6
Εμπορικές υπηρεσίες***	357,8	397,6	444,1	497,7	517,7	504,7	561,4	603,2	666,9	701,1	728

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ											
	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*(β)	2011	2012	2013(γ)	2014(γ)
Σύνολο	321,4	351,9	381,4	419,1	454	429,1	458	472,2	514,9	531,6	583,4
Εκτεταμένο ισοζύγιο πληρωμών ταξινόμησης (2010)											
Υπηρεσίες κατασκευής σε φυσικές εισροές που ανήκουν σε άλλους							4,5	4,9	7,1	6,2	6,8
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής							2,4	3,2	2,8	7,4	7,2
Μεταφορές	81,3	89,6	99	102,7	112,2	89,9	107,8	113,6	119,7	122,3	122,9
Τουρισμός	79,7	84,9	87,9	94,5	93,5	85,7	85,6	87,7	90,4	89,4	95,7
Κατασκευές	5,9	6,1	7,1	8	8	9,9	5,1	4,7	5,8	5,3	5,1
Υπηρεσίες ασφάλισης και συνταξιοδότησης	8,2	8,2	7,7	8	8,6	10,8	12,1	11,7	11,1	11,1	14
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	11,8	14,2	17,2	20,4	18,7	16,1	23,5	26,5	28,6	30,3	33,5
Χρεώσεις για χρήση πνευματικής ιδιοκτησίας	29,2	32,9	31,4	34,6	41,8	42,6	39,9	41,5	43,8	44,3	80,1
Τηλεπικοινωνίες, υπηρεσίες πληροφορικής, και υπηρεσίες πληροφοριών	15,3	16,6	19,7	22,1	25,3	27	39,6	38,7	43	46,8	35,8
Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	78,3	86,8	95,8	107,9	119,8	121,6	122,1	124,6	146,8	152,3	166,4
Προσωπικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές υπηρεσίες	6,3	6,3	7,2	6	6	5,1	8,1	8,3	8,8	9,6	10

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ											
	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*(β)	2011	2012	2013(γ)	2014(γ)
Κυβερνητικά αγαθά και υπηρεσίες	5,5	6,1	6,8	7,2	7,3	7,1	6,7	6,4	6,7	6,2	5,5
Άλλα**	0	0,1	1,5	7,6	12,9	13,4	0,6	0,4	0,3	0,3	0
Εμπορικές υπηρεσίες***	315,8	345,8	374,6	411,9	446,8	422	451,3	465,8	508,1	525,4	577,9

* Πριν από το 2010: ΕΕ-27.

** Άλλα αναφέρεται κυρίως σε υπηρεσίες που δεν έχουν κατανεμηθεί.

***Εμπορικές υπηρεσίες = υπηρεσίες εκτός της δημόσιας διοίκησης.

(β) διακοπή στη σειρά: τα δεδομένα πριν από το 2010, υπολογίζονται σύμφωνα με το Εκτεταμένο ισοζύγιο πληρωμών ταξινόμησης (5).

(γ) προκαταρκτικά δεδομένα για το 2013 και το 2014.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015, "European Union trade in the World". http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf

Αντίστοιχα η ανάλυση του εμπορίου υπηρεσιών δείχνει ότι τα κράτη-μέλη εμφανίζουν μεγάλο μέρος των εξαγωγών τους σε υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις, μεταφορές και ταξιδιωτικές υπηρεσίες, που είναι και οι υπηρεσίες τις οποίες κυρίως εισάγουν, δεδομένου ότι το εμπόριο υπηρεσιών γίνεται κυρίως μεταξύ αναπτυγμένων χωρών.

Αναγωγή σε παλαιότερα στοιχεία δείχνει τη σταθερή μείωση του ποσοστού των τροφίμων, τόσο στις εισαγωγές όσο και στις εξαγωγές, τις αυξομειώσεις στα καύσιμα και τις άλλες πρώτες ύλες και μια ενδυνάμωση της εξειδίκευσης στους τομείς με τα σημαντικότερα ποσοστά.

Πίνακας 5.9: Εμπορικό ισοζύγιο ανά κατηγορία αγαθών, 1990-2002 (εκατ. ευρώ)

	1990	2000	2002
Σύνολο	-49.187	-91.391	6.317
Τρόφιμα και ζώντα ζώα	-11.585	-13.706	-15.970
Ποτά και καπνός	4.832	8.815	9.824
Ακατέργαστα υλικά, μη βρώσιμα, εκτός καυσίμων	-24.625	-31.563	-25.540
Ενέργεια	-59.324	-118.842	-111.153
Έλαια, λίπη και κεριά	-226	-6	-267
Χημικά προϊόντα	15.538	58.244	71.588
Μεταποιημένα αγαθά ταξινομημένα κυρίως από το υλικό	10.399	14.952	28.850

	1990	2000	2002
Μηχανήματα και εξοπλισμός μεταφορών	29.908	44.482	94.589
Διάφορα βιομηχανικά αντικείμενα	-9.880	-41.337	-38.063
Άλλα	-4.224	-12.431	-9.444

Πηγή: Eurostat, 2003, "External and Intra European Union Trade Statistical yearbook 1958-2002".

Πίνακας 5.10: Δομή των εξαγωγών και εισαγωγών αγαθών της ΕΕ, 1990-2002

	ΕΞΑΓΩΓΕΣ							
	Αξία (εκ. ECU/Ευρώ)			Ετήσια μεταβολή (%)			Ποσοστό συνόλου	
	1990	2000	2002	1990/1989	2000/1999	2002/2001	1990	2002
Σύνολο	355.164	942.044	993.796	0,2	23,9	0,8	100	100
Τρόφιμα και ζώα	20.633	35.485	36.731	-4,8	15,1	0,3	5,8	3,6
Ποτά και καπνός	7.313	14.432	15.715	7,1	12,5	4,9	2	1,5
Ακατέργαστα υλικά, μη βρώσιμα, εκτός καυσίμων	5.634	16.206	17.019	-9,2	25	7,9	1,5	1,7
Ενέργεια	9.478	30.250	26.338	14,2	82,3	1,5	2,6	2,6
Έλαια, λίπη και κεριά	1.333	2.575	2.813	0,4	6,9	16,7	0,3	0,2
Χημικά προϊόντα	41.980	129.610	152.523	0	21,5	7	11,8	15,3
Μεταποιημένα αγαθά ταξινομημένα κυρίως από το υλικό	59.932	140.032	146.491	-6,4	23,4	1,4	16,8	14,7
Μηχανήματα και εξοπλισμός μεταφορών	142.962	439.142	451.376	5	24,8	-2,2	40,2	45,4
Διάφορα βιομηχανικά αντικείμενα	48.152	113.137	121.510	3,3	22	1,1	13,5	12,2
Άλλα	17.747	21.175	21.361	-16,4	5,9	1,5	4,9	2,1

	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ							
	Αξία (εκ. ECU/Ευρώ)			Ετήσια μεταβολή (%)			Ποσοστό συνόλου	
	1990	2000	2002	1990/1989	2000/1999	2002/2001	1990	2002
Σύνολο	404.351	1.033.436	987.479	2,7	32,5	-3,9	100	100
Τρόφιμα και ζώατα ζώα	32.218	49.191	52.701	-0,7	8,8	1,1	7,9	5,3
Ποτά και καπνός	2.481	5.617	5.891	8,4	13,6	-4,8	0,6	0,5
Ακατέργαστα υλικά, μη βρώσιμα, εκτός καυσίμων	30.259	47.769	42.559	-10,8	27,7	-8	7,4	4,3
Ενέργεια	68.802	149.091	137.490	13,2	90,4	-5,1	17	13,9
Έλαια, λίπη και κεριά	1.559	2.580	3.080	-6,8	-10,3	16,7	0,3	0,3
Χημικά προϊόντα	26.442	71.366	80.934	3,2	21,1	4,3	6,5	8,1
Μεταποιημένα αγαθά ταξινομημένα κυρίως από το υλικό	49.533	125.080	117.640	-2,2	28,9	-6,1	12,2	11,9
Μηχανήματα και εξοπλισμός μεταφορών	113.054	394.660	356.787	3,1	28,9	-6	27,9	36,1
Διάφορα βιομηχανικά αντικείμενα	58.032	154.475	159.573	7,7	21,5	-0,7	14,3	16,1
Άλλα	21.971	33.606	30.805	-2,7	51,6	-4,2	5,4	3,1

Πηγή: Eurostat, 2003, "External and Intra European Union Trade Statistical yearbook 1958-2002".

Για να μπορέσει κανείς να αξιολογήσει τις οικονομικές σχέσεις είναι σκόπιμο να διαχωρίσει τις σχέσεις της ΕΕ με τις αναπτυσσόμενες και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι κύριοι εμπορικοί εταίροι των κρατών μελών της Ε.Ε. ήταν παραδοσιακά οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία. Η εξέλιξη είναι περίπλοκη και προσδιορίζεται όχι μόνο από τις διμερείς εμπορικές ροές και τις προοπτικές τους, αλλά και από τις διμερείς άμεσες ξένες επενδύσεις, τις ροές κεφαλαίων, τον ανταγωνισμό για την κυριαρχία σε τρίτες αγορές και σε κάποιες περιπτώσεις από νομισματικά και πολιτικά θέματα.

Ωστόσο, και οι αναπτυσσόμενες χώρες παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στο εμπόριο και τις ευρύτερες οικονομικές σχέσεις. Ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες αποτελούν προτεραιότητα για την Ε.Ε., είτε για γεωγραφικούς (χώρες της Μεσογείου), είτε για ιστορικούς (πρώην αποικίες) λόγους, είτε τέλος επειδή αποτελούν μια νέα πρόκληση στην παγκόσμια οικονομία (Κίνα, Ινδίες, Ρωσία).

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της γεωγραφικής εγγύτητας η Ε.Ε. έχει προωθήσει τα τελευταία χρόνια μια πολιτική προς τις γειτονικές χώρες που στηρίζεται σε ενιαίες αρχές. Οι χώρες αυτές είναι οι Μεσογειακές, οι Ευρωπαϊκές χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, που σταδιακά αναμένεται ότι θα υποβάλλουν όλες αίτηση για ένταξη στην Ε.Ε. Ένας σημαντικός στόχος της νέας

πολιτικής γειτονίας της ΕΕ είναι να κινηθεί προς μια μεγαλύτερη ολοκλήρωση του εμπορίου μεταξύ της διευρυμένης ΕΕ και των νέων της ανατολικών και νότιων γειτόνων, δηλαδή, τη Ρωσία, την Ουκρανία, τη Λευκορωσία, τη Μολδαβία, καθώς και τις χώρες της Νότιας Μεσογείου και του Καυκάσου. Ωστόσο η πολιτική αστάθεια σε πολλές από αυτές τις χώρες δημιουργεί εμπόδια στην ομαλή μετάβαση σε ένα καθεστώς προώθησης των οικονομικών σχέσεων.

5.4 Άμεσες ξένες επενδύσεις

Ως αναπτυγμένες χώρες τα κράτη-μέλη των ΕΕ αποτελούσαν έναν από τους κυριότερους πόλους έλξης αλλά και προέλευσης ΑΞΕ.

Το απόθεμα των ξένων επενδύσεων στην ΕΕ το 1980 ήταν περίπου το 1/3 του παγκοσμίου συνόλου και παρέμεινε σε αυτό το επίπεδο το 2013, αν συνυπολογίσει κανείς και τις ΑΞΕ μεταξύ κρατών μελών ενώ λίγο ψηλότερο είναι το ποσοστό των κοινοτικών επενδύσεων εκτός της χώρας.

Πίνακας 5.11: Απόθεμα άμεσων ξένων επενδύσεων (εκ. δολάρια ΗΠΑ)

	1980		2013	
	(1)	(2)	(1)	(2)
ΕΕ (28 χώρες)	213.005	224.249	10.616.754	8.582.665
ΗΠΑ	215.375	83.046	6.349.512	4.935.167
Ιαπωνία	19.612	3.270	992.901	170.929
Κίνα	0	1.074	613.585	956.793
Κορέα		0		1.878
Κόσμος	548.198	697.913	26.312.624	25.464.165

(1) Απόθεμα άμεσων ξένων επενδύσεων της χώρας αναφοράς στο εξωτερικό.

(2) Απόθεμα άμεσων ξένων επενδύσεων άλλων χωρών στη χώρα αναφοράς.

Πηγή: UNCTAD, 2015

Όπως όμως και με το εμπόριο η συμμετοχή τους μειώθηκε από 50% σε 20% περίπου (στοιχεία 2012) και το μεγαλύτερο μέρος της διαφοράς προέρχεται από τις αναδυόμενες οικονομίες. Από πλευράς κλαδικής ο κύριος δέκτης συγκέντρωσης είναι στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (με τη μορφή νέων επενδύσεων ή συγχωνεύσεων και εξαγορών) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015).

Πίνακας 5.12: Παγκόσμιες ροές ΑΞΕ (εκ. δολάρια ΗΠΑ)

Εκροές ΑΞΕ							
	ΕΕ (28 χώρες)	ΗΠΑ	Ιαπωνία	Κίνα	Κορέα	Κόσμος	Ποσοστό ΕΕ-28
1970	5.063	7.590	355	0	0	14.141	35,80%
1975	10.447	14.244	1.763	0	0	28.515	36,64%
1980	21.902	19.230	2.385	0	0	51.252	42,73%
1985	26.810	13.388	6.440	629	0	62.257	43,06%
1990	131.284	30.982	50.775	830	1	241.614	54,34%
1995	157.930	92.074	22.630	2.000	23	361.942	43,63%
2000	809.239	142.626	31.557	916	6	1.241.223	65,20%
2005	603.563	15.369	45.781	12.261	0	904.270	66,75%
2010	483.002	277.779	56.263	68.811	0	1.467.580	32,91%
2013	250.460	338.302	135.749	101.000	0	1.410.810	17,75%

Εισροές ΑΞΕ							
	ΕΕ (28 χώρες)	ΗΠΑ	Ιαπωνία	Κίνα	Κορέα	Κόσμος	Ποσοστό ΕΕ-28
1970	5.158	1.260	94	0	0	13.346	38,65%
1975	9.787	2.560	226	0	0	26.567	36,84%
1980	21.279	16.918	278	57	0	54.110	39,33%
1985	16.287	20.490	609	1.956	0	56.175	28,99%
1990	97.857	48.422	1.806	3.487	-61	208.168	47,01%
1995	131.126	58.772	41	37.521	0	343.280	38,20%
2000	702.859	314.007	8.323	40.715	3	1.414.999	49,67%
2005	503.514	104.773	2.776	72.406	50	996.714	50,52%
2010	383.703	198.049	-1.252	114.734	38	1.422.255	26,98%
2013	246.207	187.528	2.304	123.911	227	1.451.965	16,96%

Πηγή: UNCTAD, 2015.

Στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες η ΕΕ κυριαρχούσε στην εισροή ΑΞΕ με κύρια χώρα προέλευσης τις ΗΠΑ, σύμφωνα με τη θεωρία κύκλου προϊόντος (Vernon 1966). Η εισροή επενδύσεων βοήθησε ιδιαίτερα στο οικονομικό θαύμα και τη μείωση του χάσματος παραγωγικότητας με τις ΗΠΑ. Σταδιακά η ΕΕ έχασε την ελκυστικότητα της ακόμα και σε απόλυτες τιμές, καθώς μαζικές εκροές επενδύσεων άρχισαν να κατευθύνονται προς τις ταχύτατα αναπτυσσόμενες χώρες. Το ισοζύγιο των επενδύσεων, που ήταν πάντα αρνητικό, έφτασε σε μεγάλα ποσοστά των συνολικών επενδύσεων, ιδιαίτερα στον τομέα της μεταποίησης, με αποτέλεσμα να στραφεί η βιομηχανική πολιτική προς μια προσπάθεια επαναπατρισμού επενδύσεων. Αντίστοιχη ήταν και η εξέλιξη στις ΗΠΑ. Ωστόσο στις δύο αυτές χώρες ακόμα και οι άμεσες

επενδύσεις επηρεάζονται άμεσα από την ισοτιμία του νομίσματος που προσδιορίζει τις επιχειρηματικές προσδοκίες στις εξαγωγές και συγχωνεύσεις, που αποτελούν ένα σημαντικό μέρος των ΑΞΕ. Αντίθετα η Ιαπωνία ήταν μια χαρακτηριστικά κλειστή οικονομία στην εισροή ΑΞΕ, ενώ στις δεκαετίες της σημαντικής της ανόδου έκανε μια σειρά εξαγωγών ιδιαίτερα στις ΗΠΑ και το ΗΒ.

Από πλευράς αναπτυσσομένων χωρών η άνοδος της Κίνας είναι μεγάλη, αν και όχι τόσο σημαντική όσο στο διεθνές εμπόριο. Το χαρακτηριστικό όμως της τελευταίας δεκαετίας είναι ότι, σε αντίθεση με το παρελθόν, διεθνικές εταιρείες από τις BRICs επενδύουν σε αναπτυγμένες χώρες, ανατρέποντας σε κάποιο μέτρο τις κλασικές ροές μεταξύ αναπτυγμένων χωρών ή από αναπτυγμένες προς αναπτυσσόμενες.

Πίνακας 5.13: Ισοζύγιο άμεσων ξένων επενδύσεων

	ΕΕ (28 χώρες)	ΗΠΑ	Ιαπωνία	Κίνα	Κορέα
1970	94,7	-6.330,0	-261,0	0,0	0,0
1975	-659,7	-11.684,0	-1.537,0	0,0	0,0
1980	-623,3	-2.312,0	-2.107,0	57,0	0,0
1985	-10.522,6	7.102,0	-5.831,4	1.327,0	0,0
1990	-33.427,2	17.440,0	-48.968,9	2.657,1	-62,0
1995	-26.803,6	-33.302,0	-22.588,9	35.520,5	-23,3
2000	-106.380,0	171.381,0	-23.234,6	39.799,0	-2,2
2005	-100.049,0	89.404,0	-43.005,5	60.144,8	50,2
2010	-99.299,0	-79.730,0	-57.515,2	45.923,0	37,7
2013	-4.252,7	-150.774,0	-133.445,1	22.911,0	227,0

Πηγή: Ίδιοι υπολογισμοί με βάση δεδομένα από UNCTAD, 2015.

Η κατανομή των εισροών εκτός ΕΕ δείχνει την τεράστια σημασία των ΗΠΑ, που ακολουθούνται από την Ελβετία, τον Καναδά και τη Νορβηγία. Αντίστοιχη είναι και η κατανομή των εκροών, με αύξουσα συμμετοχή της Κίνας και του Χογκ Κονγκ. Πάντως οι επενδυτικές ροές δεν είναι σταθερές, και σε συγκεκριμένες χρονιές μεγάλες εξαγωγές και συγχωνεύσεις αλλοιώνουν τις τάσεις.

Πίνακας 5.14: Εξωκοινοτικές ροές άμεσων ξένων επενδύσεων

Εισροές ΑΞΕ (δισ. Ευρώ)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Σύνολο	58.3	129.7	231.2	432.1	182.1	274.4	222.6	424.0	291.8	523.0
ΗΠΑ	11.5	67.2	74.4	195.0	39.2	108.6	77.8	260.5	98.8	421.2

Εισροές ΑΞΕ (δισ. Ευρώ)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Βερμούδες										39.7
Ελβετία	16.6	19.1	24.9	29.1	12.3	34.3	31.4	42.4	19.7	29.4
Ιαπωνία	8.2	-4.2	16.2	18.3	3.8	6.0	-0.7	10.0	3.9	14.8
Καναδάς	-4.1	8.0	11.4	7.0	19.0	13.3	19.6	1.2	19.7	13.5
Βραζιλία	4.0	2.9	1.5	24.7	10.3	1.2	9.9	13.0	2.2	9.6
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα										7.6
Σιγκαπούρη	0.5	-2.0	6.0	10.6	5.8	3.9	10.7	4.4	5.8	6.8
Αυστραλία	3.7	5.2	6.2	7.5	-0.2	5.8	-0.4	3.7	0.2	6.2
Νορβηγία	-1.1	1.4	2.6	9.1	2.7	9.2	10.5	10.0	10.6	5.0
Κίνα	0.5	-0.1	2.2	0.7	-0.4	0.1	0.4	4.3	7.7	4.8
Χογκ Κονγκ	4.8	1.2	-0.2	5.9	3.2	1.4	13.8	7.3	-1.1	4.0
Μεξικό	1.2	1.2	0.3	0.4	0.9	3.0	1.9	0.4	4.9	3.7
Κουρακάο										3.5
Καζακστάν										3.1
Τουρκία	0.3	0.4	-0.3	0.6	-0.2	1.4	0.1	0.3	2.6	2.6
Αίγυπτος	0.0	0.1	0.1	-0.5	0.8	0.2	-0.2	0.2	0.4	2.5
Μαυρίκιος										2.2
Ζάμπια										1.8
Γκέρνσεϊ										1.5
Υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα *	17.1	17.0	74.4	106.6	19.1	55.8	37.5	46.4	74.2	-5.7

Εκροές ΑΞΕ (δισ. Ευρώ)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Εκτός ΕΕ	142.3	239.9	317.7	564.2	381.2	331.9	302.6	474.8	255.6	477.5
ΗΠΑ	15.5	36.5	105.7	178.3	127.2	95.2	60.5	163.4	62.9	225.2
Βραζιλία	5.7	8.5	5.4	14.6	8.6	12.6	44.8	30.3	22.2	37.8
Ελβετία	-11.9	74.6	22.1	37.7	31.2	49.0	41.6	48.7	4.5	28.5
Βερμούδες										22.1
Νησιά Κέιμαν										20.8
Μεξικό	10.8	2.6	1.8	5.8	6.9	5.2	7.2	4.8	0.1	20.3
Κίνα	3.9	6.1	6.7	7.1	5.9	8.1	10.5	20.1	15.5	17.1
Σιγκαπούρη	2.7	-0.5	9.6	8.7	25.7	6.7	7.4	7.9	-8.9	11.0
Αυστραλία	0.9	-1.7	6.7	9.4	18.5	-0.5	17.1	-4.0	11.6	10.4
Χογκ Κονγκ	11.3	3.8	3.6	7.2	4.7	3.7	7.8	7.0	15.0	10.0
Καναδάς	-2.3	11.9	31.2	30.5	6.3	4.4	-1.8	30.3	17.6	8.1
Λιβύη										8.1
Τζέρσεϊ										8.0
Νορβηγία	7.6	0.7	5.5	9.4	3.3	3.4	7.7	6.5	19.3	8.0
Αγκόλα										5.1
Ιαπωνία	5.8	12.3	-1.6	10.2	2.7	1.2	-1.7	3.7	1.4	5.1
Ισραήλ	0.2	0.8	-0.3	1.4	0.9	1.3	0.6	0.5	0.7	4.8
Χιλή	2.0	0.9	1.0	0.7	1.3	0.3	1.9	1.2	3.1	4.7
Ρωσία	6.0	9.8	11.5	17.4	27.6	8.8	27.7	8.3	16.2	4.7

Εκροές ΑΞΕ (δισ. Ευρώ)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αργεντινή	-1.3	1.7	3.4	2.4	4.4	1.9	1.5	0.4	2.4	4.5
Υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα *	65.0	23.1	59.0	158.6	47.3	85.2	13.7	69.9	23.0	76.6

Τα δεδομένα αφορούν την ΕΕ-28 για το έτος 2013, και την ΕΕ-27 πριν από το 2013. Υπάρχει διακοπή συνέχειας σειράς για το έτος 2013, λόγω αλλαγής της μεθοδολογίας από ΒΡΜ5 σε ΒΡΜ6.

* Υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα (Offshore Financial Centres) είναι ένα σύνολο το οποίο περιλαμβάνει 40 χώρες. Ως παραδείγματα, το σύνολο περιέχει ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά κέντρα, όπως το Λιχτενστάιν, Γκέρνσεϊ, Τζέρσεϊ, Νήσος του Μαν, Νησιά Φερόε, Ανδόρα και το Γιβραλτάρ, καθώς και υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα Κεντρικής Αμερικής όπως ο Παναμάς και νησιά της Καραϊβικής, όπως οι Βερμούδες, οι Μπαχάμες, τα Νησιά Κέιμαν και οι Παρθένιοι Νήσοι και της Ασίας, όπως το Μπαχρέν, το Χογκ Κουγκ, τη Σιγκαπούρη και τις Φιλιππίνες.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015, "European Union trade in the World". http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf

5.5 Μεταναστευτικές ροές

Η ΕΕ είναι δέκτης μεταναστών από όλον τον κόσμο και ιδιαίτερα τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι ροές είναι αυξανόμενες και ενώ σε περιόδους οικονομικής μεγέθυνσης το εισερχόμενο εργατικό δυναμικό συνεισφέρει στην παραγωγή σε περιόδους κρίσης οδηγεί σε ανεργία. Το μεγάλο ποσοστό των εισροών πάει προφανώς προς τα μεγαλύτερα κράτη μέλη, και είναι σαφείς οι αυξομειώσεις που οφείλονται στην οικονομική συγκυρία.

Πίνακας 5.15α: Παγκόσμια καθαρή εισροή μεταναστών (στατιστική προσαρμογή) (1960-1985)

	1960	1965	1970	1975	1980	1985
ΕΕ (28 χώρες)		-40.765	-707.028	366.969	575.051	150.491
ΕΕ (27 χώρες)		-39.000	-707.872	365.636	589.797	140.219
Αυστρία	-2.034	10.518	10.406	-24.543	9.357	5.641
Βέλγιο	9.609	30.683	-32.718	24.636	-2.436	-1.306
Βουλγαρία	-161	-5.580	-11.031	-33.309	-5	-32.804
Γαλλία	143.655	73.355	182.509	13.626	43.974	38.000
Γερμανία	158.926	327.722	-271.686	-210.023	304.410	67.166
Δανία	-4.101	-1.905	21.113	-10.273	570	9.794
Ελλάδα	-34.025	-33.678	-46.393	58.557	55.777	5.991
Εσθονία	2.901	11.219	10.505	5.769	6.052	6.303

	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Ην. Βασίλειο	85.014	-73.379	-14.821	-44.801	-33.485	57.390
Ιρλανδία	-41.875	-21.493	-2.796	17.295	-592	-37.104
Ισπανία	-141.869	-50.200	72.947	14.182	112.659	-12.115
Ιταλία	-80.860	-61.350	-107.276	22.424	4.914	-20.405
Κροατία	-9.278	-1.765	844	1.333	-14.746	10.272
Κύπρος	:	-2.846	-903	-11.897	836	239
Λετονία	19.548	13.309	6.734	12.031	2.445	12.101
Λιθουανία	5.026	5.349	14.025	5.783	2.122	12.405
Λουξεμβούργο	536	1.760	1.084	3.488	1.344	931
Μάλτα	-7.046	-6.227	-1.944	1.835	380	6.317
Ολλανδία	-12.888	17.735	32.516	70.347	50.557	20.165
Ουγγαρία	909	0	0	0	0	0
Πολωνία	-130.218	-102.876	-293.620	-10.483	-24.125	-18.940
Πορτογαλία	-55.534	-175.422	-121.955	346.968	41.969	-19.349
Ρουμανία	-16.131	-11.321	-12.190	83.583	52.937	23.978
Σλοβακία	140.022	-6.777	-35.091	-3.377	-11.493	-3.292
Σλοβενία	-4.311	7.265	3.713	18.647	5.420	3.524
Σουηδία	-504	32.694	46.726	16.556	9.606	11.075
Τσεχία	-106.684	3.528	-121.345	2.401	-41.216	2.195
Φινλανδία	-9.156	-21.083	-36.381	-3.786	-2.180	2.319

Πίνακας 5.15β: Παγκόσμια καθαρή εισροή μεταναστών (στατιστική προσαρμογή) (1990-2014)

	1990	1995	2000	2005	2010	2014
ΕΕ (28 χώρες)	661.675	598.019	1.031.850	1.536.352	705.341	928.801
ΕΕ (27 χώρες)	655.269	675.391	1.084.217	1.525.428	709.596	939.021
Αυστρία	58.562	2.080	17.272	49.938	21.978	74.567
Βέλγιο	19.547	1.828	12.836	49.186	86.413	34.183
Βουλγαρία	-94.611	0	0	-16.903	-17.683	-2.112
Γαλλία	27.455	-14.567	166.761	187.185	37.580	31.880
Γερμανία	656.166	398.263	167.863	81.578	130.166	581.537
Δανία	8.553	28.665	10.094	6.734	16.847	36.840
Ελλάδα	63.920	77.285	29.401	35.946	-65.806	-92.547
Εσθονία	-5.623	-15.564	-3.194	-5.184	-3.665	-615
Ην. Βασίλειο	24.662	65.026	143.871	298.425	266.730	209.950
Ιρλανδία	-7.667	5.920	31.820	63.372	-25.760	-16.797

	1990	1995	2000	2005	2010	2014
Ισπανία	-20.007	70.591	389.774	633.878	75.537	-102.308
Ιταλία	22.250	28.503	49.526	202.743	200.091	108.712
Κροατία	6.406	-77.373	-52.367	10.924	-4.255	-10.220
Κύπρος	8.708	6.000	3.960	8.128	15.913	-15.000
Λετονία	-13.085	-13.713	-16.428	-10.952	-35.640	-8.652
Λιθουανία	-8.848	-23.668	-20.306	-51.096	-77.944	-12.327
Λουξεμβούργο	3.937	4.326	3.431	6.106	7.660	11.049
Μάλτα	857	59	873	1.605	74	3.039
Ολλανδία	48.730	14.929	57.033	-22.824	32.471	35.478
Ουγγαρία	18.313	17.906	16.658	17.268	11.519	4.635
Πολωνία	-12.620	-18.224	-19.669	-12.878	5.027	-10.935
Πορτογαλία	-39.107	31.412	67.108	15.381	3.814	-30.056
Ρουμανία	-86.781	-21.217	-3.729	-84.257	-48.100	-16.381
Σλοβακία	-2.322	2.842	-22.301	-712	-4.929	1.713
Σλοβενία	-245	777	2.747	6.436	-521	-490
Σουηδία	34.814	11.648	24.386	26.724	49.734	76.560
Τσεχία	-58.893	9.999	-27.980	30.449	14.334	21.661
Φινλανδία	8.604	4.285	2.410	9.152	13.756	15.437

Πηγή: Eurostat, 2015.

5.6 Σχέσεις με αναπτυγμένες χώρες

5.6.1 Η Ευρωπαϊκές χώρες εκτός ΕΕ

Η Νορβηγία, η Ελβετία, το Λιχτενστάιν, η Ισλανδία και η Νορβηγία αν και πλούσιες και παραδοσιακά δημοκρατικές χώρες, οι οποίες έχουν επιλέξει, για εσωτερικούς τους λόγους, να μην κάνουν αίτηση ένταξης στην Ε.Ε. Τα βασικά αίτια είναι πολιτικά, διότι δε θέλουν να μεταβιβάσουν σε υπερεθνικές αρχές τις αρμοδιότητες της πολιτικής τους και να περιορίσουν τους βαθμούς ελευθερίας τους. Ωστόσο, αναγνωρίζοντας τη στενή οικονομική σχέση, οι χώρες αυτές έχουν προβεί σε σειρά συμφωνιών συνεργασίας στον οικονομικό και τεχνολογικό τομέα, δημιουργώντας μια μεγάλη τελωνειακή ένωση βιομηχανικών προϊόντων με την Ε.Ε.

Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ) σχηματίστηκε το 1994 για να επεκτείνει την ισχύ των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εσωτερική αγορά της σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ). Η νομοθεσία της

ΕΕ για την εσωτερική αγορά γίνεται μέρος της νομοθεσίας των χωρών ΕΟΧ, εφόσον αυτές συμφωνήσουν να την ενσωματώσουν στο δικαίό τους. Η μεταφορά και επιβολή αυτών των νομοθετημάτων παρακολουθείται, στη συνέχεια, από ειδικά όργανα της ΕΖΕΣ και από μία Μικτή Κοινοβουλευτική Επιτροπή. Η ΕΕ και δύο από τους εταίρους της στον ΕΟΧ (Νορβηγία και Ισλανδία) συνδέονται επίσης με μια σειρά «βόρειες πολιτικές» και με βήματα διαλόγου που επικεντρώνονται στα γρήγορα εξελισσόμενα θέματα των βόρειων περιοχών της Ευρώπης και της Αρκτικής συνολικά. Η Ελβετία δεν συμμετέχει στον ΕΟΧ, παραμένει ωστόσο μέλος της ΕΖΕΣ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2015).

Πίνακας 5.16: Εμπόριο ΕΕ με τις χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού χώρου

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών (%)	Εισαγωγές (εκ. ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών (%)
2002	-9.496	103.224	11,7	112.721	12,0
2004	-11.340	108.954	11,5	120.293	11,7
2006	-22.969	130.969	11,4	153.938	11,3
2008	-34.628	147.844	11,3	182.472	11,5
2010	-13.075	155.162	11,5	168.237	11,0
2011	594	191.899	12,3	191.305	11,1
2012	-24.168	186.580	11,1	210.748	11,7
2013	33.825	222.353	12,8	188.528	11,2
2014	9.743	193.992	11,4	184.248	11,0

Πηγή: Eurostat, 2015.

Η σημασία του ΕΟΧ είναι μεγάλη λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας και των παρόμοιων δομών. Ο ΕΟΧ μαζί με την Ελβετία αποτελούν μια αρκετά συνεκτική ομάδα με κοινές απόψεις και συμφέροντα. Ωστόσο οι σχέσεις ΕΕ – Ελβετίας, παρά τη στενή συνεργασία και τα αμοιβαία συμφέροντα, βρίσκονται σε ένταση λόγω του δημοψηφίσματος της Ελβετίας που περιορίζει τις μεταναστευτικές ροές από όλες τις χώρες, περιλαμβανομένης και της ΕΕ.

Από πλευράς ευρωπαϊκής ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα Δυτικά Βαλκάνια και οι πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες που τις διαχειρίζεται η πολιτική των γειτονικών χωρών, η οποία αναπτύσσεται πιο κάτω.

5.6.2 ΗΠΑ

Οι εξαγωγές και εισαγωγές από και προς τις ΗΠΑ αφορούν το 15-20% του συνόλου του Ευρωπαϊκού εμπορίου, καθιστώντας τις ΗΠΑ κύριο εταίρο της Ε.Ε. Οι σχέσεις μεταξύ Ε.Ε. και ΗΠΑ είναι σχέσεις ανταγωνισμού και συνεργασίας. Ο ανταγωνισμός είναι σε εταιρικό και εμπορικό επίπεδο και η συνεργασία αφορά παγκόσμιες προκλήσεις (τεχνολογική συνεργασία, όπως π.χ. ανθρώπινο γονιδίωμα, συζητήσεις κοινής προσέγγισης σε θέματα διεθνών ρυθμιστικών παρεμβάσεων) και πολιτικοστρατιωτικά θέματα, μέσω της συνεργασίας τους στο ΝΑΤΟ. Οι εμπορικές σχέσεις ΗΠΑ και Ε.Ε. επηρεάζονται σημαντικά από ευρύτερες πολιτικές και οικονομικές αλληλεξαρτήσεις:

- **Σε νομισματικό επίπεδο:** Η ισοτιμία δολαρίου – ευρώ και ιδιαίτερα η προσπάθεια και των δύο να προωθήσουν το νόμισμα τους ως μέσο διεθνών συναλλαγών οξύνει τον ανταγωνισμό.
- **Σε εμπορικό επίπεδο** τα τελευταία χρόνια οι ΗΠΑ έχουν ένα εντυπωσιακά αυξανόμενο ελλειμματικό ισοζύγιο και αυτό δημιουργεί ιδιαίτερες πιέσεις για εμπορική προστασία στο εσωτερικό τους αλλά και πολιτικές παρεμβάσεις από μέρους τους στον ΠΟΕ για τη μείωση της προστασίας ώστε να διευκολυνθούν οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων, στα οποία οι ΗΠΑ είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικές.
- **Σε επίπεδο βιομηχανικής παραγωγής** υπάρχει έντονος ανταγωνισμός για την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων, ένθεν και κείθεν του Ατλαντικού, ιδιαίτερα σε τομείς αιχμής.

Το ισοζύγιο των ΗΠΑ απέναντι στην Ε.Ε. είναι έντονα ελλειμματικό τα τελευταία χρόνια, και αυτό οφείλεται στην ευρύτερη εξέλιξη των αμερικάνικων εξαγωγών.

Πίνακας 5.17: Εμπόριο ΕΕ με τις ΗΠΑ

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς ΗΠΑ (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από ΗΠΑ (%)
1960	-2.706	3.742	15,5	6.448	23,0
1970	-3.888	10.407	20,2	14.295	23,9
1980	-21.191	29.543	14,0	50.734	18,1
1990	-8.686	82.740	21,2	91.426	20,8
1992	-13.379	79.395	19,3	92.774	20,1
1994	3.713	103.670	19,8	99.957	19,3
1996	1.775	114.302	18,3	112.527	19,4
1999	22.428	183.016	24,1	160.588	20,6
2000	33.446	232.470	24,7	199.024	19,3

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς ΗΠΑ (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από ΗΠΑ (%)
2002	66.685	242.144	24,3	175.459	17,7
2004	76.002	235.668	24,9	159.666	15,5
2006	96.376	267.034	23,2	170.658	12,5
2008	65.277	248.057	18,9	182.780	11,5
2010	69.269	242.672	17,9	173.403	11,3
2011	72.078	264.055	17,0	191.977	11,1
2012	86.708	293.235	17,4	206.526	11,5
2013	93.308	289.461	16,7	196.153	11,6
2014	105.989	310.879	18,3	204.890	12,2

* Από το 1995-ΕΕ 25, από το 2004-ΕΕ28.

Πηγή: Δεδομένα από External and Intra European Union Trade Statistical yearbook 1958-1996, 1958-2003 και 1958-2006, Eurostat. 2015.

Οι ΑΞΕ μεταξύ των δύο είναι από τις μεγαλύτερες παγκόσμια, ενώ οι οικονομικές σχέσεις με τις ΗΠΑ παρουσιάζουν έντονη αλληλεξάρτηση και με πολιτικά θέματα. Η πυρηνική προστασία, η συνύπαρξη στο ΝΑΤΟ και η γενικότερη συνεργασία στο πλαίσιο του διεθνούς καπιταλιστικού συστήματος έχουν προσδιορίσει το επίπεδο συνεργασίας και έχουν συχνά οδηγήσει σε εμπορικές πιέσεις. Η ιστορία του αγωγού φυσικού αερίου στη δεκαετία 1970/1980¹⁰ είναι ένα τέτοιο παράδειγμα.

Συγκρίνοντας την Ε.Ε. με τις ΗΠΑ, τον κύριο ανταγωνιστή της στις παγκόσμιες αγορές, φαίνεται ότι οι ΗΠΑ ακολουθούν μια παράλληλη πορεία με την ΕΕ, εφόσον σταδιακά μειώνεται η συμμετοχή τους στο διεθνές εμπόριο (με την είσοδο νέων ανταγωνιστικών χωρών), στο οποίο είχαν μια εξίσου σημαντική θέση με την ΕΕ μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, αλλά ακολουθούν μια διαφορετική πορεία σε ότι αφορά το έλλειμμα και τη σημασία του εμπορίου στο ΑΕΠ. Οι ΗΠΑ είναι περισσότερο αυτάρκεις από ότι η Ε.Ε. Το εμπορικό τους ισοζύγιο είναι ελλειμματικό κατά πολύ περισσότερο από το αντίστοιχο της Ευρώπης, εν μέρει λόγω της ιδιαίτερα επιθετικής στρατηγικής των αμερικάνικων πολυεθνικών που πολύ νωρίς υποκατέστησαν το εμπόριο με άμεσες ξένες επενδύσεις και εν μέρει λόγω του κυρίαρχου ρόλου του δολαρίου στις διεθνείς συναλλαγές, που διευκολύνει τη ροή κεφαλαίων, περιορίζο-

¹⁰ Η απόφαση Ευρωπαϊκών κρατών να κατασκευάσουν τον πρώτο αγωγό φυσικού αερίου από την ΕΣΣΔ προς την Ευρώπη τα έφερε σε οξεία αντιπαράθεση με την αμερικανική κυβέρνηση, εφόσον εμπλέκονταν θέματα τεχνολογικά (κίνδυνος διαρροής αμυντικής τεχνολογίας,) αλλά και ανταγωνισμού εφόσον η εισροή φτηνής ενέργειας θα βελτίωνε την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής παραγωγής.

ντας τις ανησυχίες για τα ελλείμματα. Σημαντικό χαρακτηριστικό των αμερικάνικων εξαγωγών είναι η συγκέντρωση σε κλάδους αιχμής, όπου έχουν την αδιαμφισβήτητη διεθνή πρωτοπορία και αποτελούν πρότυπο για την Ε.Ε. (όπως φαίνεται από τους στόχους της βιομηχανικής πολιτικής και ιδιαίτερα την ανάλυση της στρατηγικής της Λισσαβόνας και το στόχο της Βαρκελώνης). Επίσης οι ΗΠΑ εξάγουν αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα και αυτό τις φέρνει σε συνεχείς τριβές με την Ευρωπαϊκή Ένωση σε ότι αφορά την Κοινή Αγροτική Πολιτική που είναι ιδιαίτερα προστατευτική και αποτρέπει τις αμερικάνικες εισαγωγές αγροτικών προϊόντων στην Ευρώπη.

Είναι πολύ δύσκολο να αξιολογήσει κανείς γενικά τις επιπτώσεις των σχέσεων τους. Οι ΗΠΑ έχουν κερδίσει σημαντικά μερίδια αγοράς σε τεχνολογίες αιχμής, τόσο στο εσωτερικό της Ε.Ε., όσο και παγκόσμια, αλλά η Ε.Ε. έχει μια πιο σταθερή οικονομική πορεία και το Ευρώ έχει σταδιακά ενδυναμωθεί και ανταγωνίζεται το δολάριο ως μέσο διεθνών πληρωμών. Ενώ συχνά το φιλελεύθερο αμερικανικό μοντέλο ανάπτυξης έχει θεωρηθεί καλύτερο από τη σκοπιά της βελτίωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας μιας χώρας υπάρχει και η αντίθετη άποψη που θεωρεί ότι από αναπτυξιακή σκοπιά το Ευρωπαϊκό μοντέλο, που εμπεριέχει μικρότερες ανισότητες και αυξομειώσεις έχει πλεονεκτήματα.

Μια προσπάθεια να μπει ένα πλαίσιο συνεργασίας είναι η διαπραγματεύση που γίνεται με στόχο την υπογραφή ενός Διατλαντικού Συμφώνου Συνεργασίας για το εμπόριο και τις Επενδύσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015), το οποίο όμως προσκρούει σε σειρά διαφορετικών πεποιθήσεων και ρυθμιστικού πλαισίου με αποτέλεσμα να καθυστερεί.

5.6.3 Ιαπωνία

Η πολιτική επιρροή της Ιαπωνίας ήταν αρχικά περιορισμένη, αλλά η ταχύτατη άνοδος της ανταγωνιστικότητας της παραγωγής της, ιδιαίτερα σε τεχνολογίες αιχμής, προσδιορίζει τις σχέσεις της με την Ε.Ε. Στις δεκαετίες 1960, 1970, 1980 η Ιαπωνία είχε ταχύτατη ανάπτυξη που στηρίζεται σε κλάδους κλειδιά (χάλυβα, ναυπηγοεπισκευαστική βιομηχανία, αυτοκινητοβιομηχανία, διαρκή καταναλωτικά ηλεκτρικά και ηλεκτρονικά προϊόντα).

Πίνακας 5.18: Εμπόριο ΕΕ με Ιαπωνία

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς Ιαπωνία (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από Ιαπωνία (%)
1960	-107	329	1,36	436	1,56
1970	-800	1514	2,93	2314	3,87

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς Ιαπωνία (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από Ιαπωνία (%)
1980	-10196	5232	2,4	15428	5,4
1990	-23359	22727	6,3	46086	11,3
1995	-21403	32896	6,3	54299	10,8
2000	-42197	44936	4,7	87133	8,4
2001	-35391	45486	5,1	80877	8,2
2002	-29896	43432	4,8	73328	7,8
2003	-31057	40948	4,6	72005	7,7
2004	-30861	43343	4,5	74204	7,2
2005	-29786	43631	4,1	73417	6,2
2006	-31808	44805	3	76613	5,6
2008	-34084	42390	3,2	76474	4,8
2010	-23464	43984	3,3	67448	4,4
2011	-21680	49075	3,2	70755	4,1
2012	-9162	55657	3,3	64819	3,6
2013	-2588	54016	3,1	56604	3,4
2014	-1264	53299	3,1	54563	3,2

*Από το 1995 – ΕΕ 25, από το 2008 – ΕΕ28.

Πηγή: Δεδομένα από External and Intra European Union Trade Statistical yearbook 1958-1996, 1958-2003 και 1958-2006, Eurostat. 2015.

Η συστηματική άνοδος των ελλειμμάτων του εμπορικού ισοζυγίου της Ε.Ε. προς την Ιαπωνία δημιούργησε μεγάλη πίεση στην βιομηχανική πολιτική την εποχή του νεοπροστατευτισμού, αλλά τα οικονομικά προβλήματα της ίδιας της Ιαπωνίας οδήγησαν σε μείωση της ανταγωνιστικότητάς της και σημαντική μείωση του εμπορικού ελλείμματος της ΕΕ και συγχρόνως, εφόσον μειώθηκαν τα ιαπωνικά πλεονάσματα σε μείωση των ιαπωνικών επενδύσεων στην ΕΕ. Οι αλλαγές προέρχονται από παράγοντες όπως:

- την υποκατάσταση κάποιων εισαγωγών από άλλες χώρες (π.χ. Κορέα, Ταϊβάν στα ηλεκτρονικά)
- την κρίση της Ιαπωνικής οικονομίας που οδήγησε σε μείωση των επενδύσεων
- τη σχετική μείωση της δασμολογικής προστασίας στην Ιαπωνία, μετά από μεγάλες πιέσεις του ΠΟΕ
- τη στροφή των ιαπωνικών οικονομικών σχέσεων προς την ΝΑ Ασία.

5.6.4 Λοιπές αναπτυγμένες χώρες

Η Ευρώπη, ως ιδιαίτερα ανοικτή οικονομία έχει εμπορικές σχέσεις με όλες τις αναπτυγμένες χώρες, αλλά ο ρόλος της Αυστραλίας, του Καναδά, της Κορέας, της Νέας Ζηλανδίας κλπ είναι ιδιαίτερα περιορισμένος.

5.7 Σχέσεις με αναπτυσσόμενες χώρες

5.7.1 Εισαγωγή

Η φύση του εμπορίου μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών είναι περισσότερο συμπληρωματική παρά ανταγωνιστική. Από την ΕΕ εξάγονται προϊόντα έντασης τεχνολογίας και κεφαλαίου τα οποία είναι υψηλής προστιθέμενης αξίας και συνεπώς ενέχουν υψηλά περιθώρια κέρδους, ενώ εισάγονται προϊόντα έντασης εργασίας και πρώτες ύλες με μικρά περιθώρια κέρδους. Αυτό, σε συνδυασμό με τις οικονομίες κλίμακας και φάσματος οδηγεί θεωρητικά σε αύξηση αντί για μείωση του χάσματος μεταξύ των εμπορικών εταίρων. Για να πετύχει ο στόχος της υποστήριξης των εταίρων πρέπει η δομή αυτή να εξελιχθεί ακολουθώντας σταθερή βελτίωση στους όρους εμπορίου των αναπτυσσομένων χωρών.

Έτσι, αναγνωρίζεται πλέον διεθνώς ότι οι σχέσεις αυτές δεν μπορούν να στηρίζονται σε αμοιβαιότητα στις αρχικές φάσης ανάπτυξης των αναπτυσσομένων χωρών. Στηριγμένη σε αυτή τη λογική η UNCTAD προτείνει μονομερή δασμολογικό αφοπλισμό και αναπτυξιακή βοήθεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες ανταγωνιστικής παραγωγής και βελτίωσης της τεχνολογίας τους. Βασικός προβληματισμός σε αυτό το πλαίσιο παραμένει το κατά πόσο η αναπτυξιακή βοήθεια τέτοιου τύπου βοηθά πραγματικά τις αναπτυσσόμενες χώρες ή αποτελεί μια νέο-αποικιακή προσέγγιση, που εξασφαλίζει αγορές και εισροή πρώτων υλών στις αναπτυγμένες χώρες. Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων πρέπει να γίνεται κατά περίπτωση, δεδομένου ότι διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Η Ε.Ε. έχει σεβαστεί τις προτάσεις της UNCTAD και έχει καταρτίσει το σύστημα γενικευμένων δασμολογικών προτιμήσεων (ΣΓΔΠ), το οποίο έχει ως στόχο την απλοποίηση και εναρμόνιση των διαδικασιών για τα διάφορα εμπορικά καθεστώτα σε ισχύ με σκοπό την βελτίωση του ποσοστού πρόσβασης των αναπτυσσόμενων και εμπορικά λιγότερο ευνοούμενων χωρών στην ευρωπαϊκή κοινοτική αγορά. Παράλληλα, προβλέπεται η προώθηση βασικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών κανόνων. Το σύστημα των Γενικευμένων Δασμολογικών Προτιμήσεων ξεκινά την ιστορία του ήδη από το 1968, έτος κατά το οποίο η UNCTAD πρότεινε την δημιουργία του

συστήματος αυτού, το οποίο προέβλεπε την παροχή εμπορικών προτιμήσεων από τις εκβιομηχανισμένες χώρες προς τις αναπτυσσόμενες. Η πρόταση αυτή, προέβλεπε τον σχεδιασμό και την υιοθέτηση ανεξάρτητων συστημάτων ΓΔΠ από κάθε ανεπτυγμένη χώρα.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα υπήρξε από τους πρωτοπόρους στην εφαρμογή ενός τέτοιου εμπορικού συστήματος. Ήδη το 1971 η Ευρωπαϊκή Κοινότητα εφάρμοσε σύστημα γενικευμένων προτιμήσεων, το οποίο προέβλεπε είτε άρση των εμπορικών δασμών, είτε μείωση των δασμών εισαγωγής για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Μία δικαιούχος χώρα εξαιρείται από το σύστημα σε περίπτωση που χαρακτηρίζεται από την Παγκόσμια Τράπεζα ως χώρα υψηλού εισοδήματος επί τρία συνεχή έτη και όταν η αξία των εισαγωγών για τα πέντε μεγαλύτερα τμήματα των υπαγόμενων στο ΣΓΔΠ εισαγωγών της στην Κοινότητα αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 75 % όλων των υπαγόμενων στο ΣΓΔΠ εισαγωγών της δικαιούχου χώρας στην Κοινότητα. Το σύστημα είναι δυναμικό και όταν κάποια προϊόντα γίνονται ανταγωνιστικά βγαίνουν από τη λίστα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015β).

Εκτός από το ΚΓΠ η ΕΕ προσφέρει αναπτυξιακή βοήθεια μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης ΕΤΑ (European Development Fund EDF) κυρίως για έργα υποδομής και υποστήριξη επενδύσεων και προωθεί ειδικές συνεργασίες με συγκεκριμένες ομάδες χωρών.

Ωστόσο ιδιαίτερη σημασία από πλευράς αναπτυσσομένων χωρών έχουν οι χώρες με ειδικό καθεστώς προτίμησης, όπως και οι χώρες που παρουσιάζουν πολύ γρήγορη μεγέθυνση τα τελευταία χρόνια.

5.7.2 Χώρες της Μεσογείου

Οι χώρες της Βορείου Αφρικής και της Ασίας που βρέχονται από τη Μεσόγειο έχουν παραδοσιακά οικονομικές σχέσεις με τις Ευρωπαϊκές χώρες και ήταν τα πρώτα χρόνια της Ευρωπαϊκής ενοποίησης οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι μετά τις μεγάλες αναπτυγμένες χώρες. Οι περισσότερες από τις χώρες αυτές εξάλλου ήταν πρώην αποικίες ή της Γαλλίας ή του ΗΒ. Έτσι από την εποχή της δημιουργίας της ΕΟΚ έγιναν προσπάθειες θεσμοθέτησης της σχέσης και από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 υπήρχαν συμφωνίες διμερούς συνεργασίας με τις Μεσογειακές χώρες, οι οποίες σταδιακά οργανώθηκαν σε ένα ενιαίο πλαίσιο.

Η Συνεργασία Ευρωπαϊκής Ένωσης και Μεσογειακών Χωρών (Euro-Mediterranean Partnership, EMP) αφορά όλα τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με 9 Μεσογειακές Χώρες: την Αλγερία, την Τυνησία, το Μαρόκο, την Αίγυπτο, την Ιορδανία (που δε βρέχεται πλέον από τη Μεσόγειο, αλλά αποτελεί στρατηγικό εταίρο στην περιοχή), το Ισραήλ, τη Συρία και την Ανεξάρτητη Παλαιστινιακή Αρχή

(με κάποιους πολιτικούς περιορισμούς λόγω της ιδιομορφίας του κράτους). Παλαιότερα τα κράτη ήταν 12 αλλά η Κύπρος και η Μάλτα έγιναν μέλη της ΕΕ τον Μάιο του 2004, και στη συνέχεια η Τουρκία έγινε χώρα υπό ένταξη, οπότε βγήκε και αυτή από τη Μεσογειακή ομάδα. Υπό συζήτηση είναι η ένταξη της Λιβύης.

Μετά από 20 χρόνια όλο και πιο εντατικού διμερούς εμπορίου αλλά και συνεργασίας σε θέματα ανάπτυξης ισχύει ένα σχέδιο *εταιρικής σχέσης*. Το σχέδιο αυτό συγκεκριμενοποιήθηκε στην «Διάσκεψη της Βαρκελώνης» η Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία (EMP) το 1995. Στόχος ήταν η καθιέρωση μιας συνολικής ευρώ-μεσογειακής εταιρικής σχέσης, ώστε να καταστεί η Μεσόγειος εκτός από μια μεγάλη ζώνη ελευθέρων συναλλαγών και ένας κοινός χώρος ειρήνης, σταθερότητας και ευημερίας, με την ενίσχυση του πολιτικού διαλόγου και της ασφάλειας, την οικονομική και χρηματοδοτική εταιρική σχέση και την κοινωνική, πολιτιστική και ανθρωπιστική εταιρική σχέση. Η Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία καθιερώνει ένα πολυμερές πλαίσιο, το οποίο συνδέει στενά τις οικονομικές πτυχές και τις πτυχές της ασφάλειας, ενώ περιλαμβάνει επιπλέον μία κοινωνική, ανθρωπιστική και πολιτιστική διάσταση.

Οι τρεις βασικοί άξονες της ευρώ-μεσογειακής συνεργασίας ήταν οι εξής:

- Ο προσδιορισμός μια κοινής περιοχής ειρήνης και σταθερότητας μέσω της ενίσχυσης του πολιτικού διαλόγου (Κεφάλαιο Πολιτικής και Ασφάλειας).
- Η από κοινού προώθηση της ευημερίας μέσω των δυνάμεων της οικονομικής και χρηματοδοτικής συνεργασίας με στόχο την δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερου εμπορίου (Κεφάλαιο Οικονομίας και Χρηματοδότησης).
- Ανάπτυξη κοινωνικής και πολιτιστικής συνεργασίας μεταξύ των φορέων (Κοινωνικό-πολιτιστικό Κεφάλαιο).

Η οικονομική πτυχή αυτής της συνεργασίας προβλέπει μία οικονομική και χρηματοδοτική εταιρική σχέση που αφορά:

1. στην βαθμιαία δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών
2. στην οικονομική και χρηματοδοτική συνεργασία
3. στην ουσιαστική αύξηση της χρηματοδοτικής βοήθειας της ΕΕ προς τους εταίρους της.

Η εντατικοποίηση της *οικονομικής συνεργασίας* μεταξύ της ΕΕ και των Μεσογειακών συνεργατών αφορά, κατά προτεραιότητα:

- στη δημιουργία ενός εννοϊκού περιβάλλοντος για τις επενδύσεις που συμβάλει στη μεταφορά τεχνολογίας και τις εξαγωγές.
- στη βιομηχανική συνεργασία και παροχή βοήθειας στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)
- συνεργασία σε περιβαλλοντικά θέματα
- συνεργασία όσον αφορά τον ενεργειακό τομέα
- ανάπτυξη της συνεργασίας όσον αφορά τη διαχείριση των υδάτινων πόρων
- εκσυγχρονισμό και η αναδιάρθρωση της γεωργίας.

Ο διάλογος μεταξύ της ΕΕ και των Μεσογειακών χωρών επιτυγχάνεται είτε σε *διμερές επίπεδο* (συζήτηση μεταξύ της ΕΕ και της κάθε χώρας ξεχωριστά), είτε σε *τοπικό επίπεδο* (επικεντρώνοντας περισσότερο σε θέματα που απασχολούν ένα σεβαστό αριθμό περιφερειών, ενσωματώνοντας χαρακτηριστικά και στοιχεία των περιφερειών αυτών).

Από πλευράς εμπορικών ροών η Ευρώπη έχει μεν πλεονασματικό ισοζύγιο, αλλά χωρίς ιδιαίτερα πλεονάσματα και μάλιστα με μια τάση σχετικής μείωσης.

Πίνακας 5.19: Εμπόριο ΕΕ-28 με τις χώρες της Μεσογείου

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς τις χώρες της Μεσογείου (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από τις χώρες της Μεσογείου (%)
2002	17.018	102.732	11,6	85.713	9,1
2004	21.945	122.224	12,9	100.279	9,8
2006	4.394	145.374	12,6	140.980	10,3
2008	11.100	177.855	13,6	166.754	10,5
2010	37.291	185.488	13,7	148.198	9,7
2011	53.697	203.226	13,1	149.529	8,7
2012	45.311	218.593	13,0	173.282	9,6
2013	56.327	222.643	12,8	166.316	9,9
2014	60.496	221.231	13,0	160.735	9,6

Πηγή: Eurostat, 2015.

Ενώ για την Ευρώπη το εμπόριο με τις Μεσογειακές χώρες είναι περίπου το 10% του συνόλου, το μισό περίπου των συνολικών εξαγωγών των Μεσογειακών Χωρών αφορά εμπόριο με την ΕΕ. Υπάρχει κατά συνέπεια μια έντονη ασυμμετρία. Η Γαλλία, η Γερμανία και η Ιταλία είναι οι κύριοι εμπορικοί συνεργάτες των Μεσογειακών Χωρών.

Οι εξελίξεις στις Αραβικές και τις Βαλκανικές χώρες οδήγησαν την ΕΕ σε μια νέα μορφή συνεργασίας, την Ευρω-μεσογειακή εταιρική σχέση, που εκτός από τις αρχικές χώρες περιλαμβάνει και τις Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυριτανία, Μονακό, Μαυροβούνιο και επιπλέον και την Τουρκία, αν και χώρα υπό ένταξη. Ο στόχος της Ένωσης για τη Μεσόγειο, στο πλαίσιο της πολιτικής για τις γειτονικές χώρες, περιλαμβάνει πολύ ευρύτερες έννοιες από το εμπόριο με συνεργασία στον τομέα της ενέργειας και του περιβάλλοντος, τη διευκόλυνση των μεταφορών.

Η εμπορική και πολιτική συνεργασία υποστηρίζεται από χρηματοδοτική βοήθεια η οποία περιλάμβανε 9.3 δισ. Ευρώ στην προγραμματική περίοδο 2007-2013. Ιδιαί-

τερη βοήθεια δίνεται και για την ανθρωπιστική βοήθεια στη Συρία. Επιπλέον, με διάφορα σχήματα εκτός της άμεσης βοήθειας που δίνεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τις Γειτονικές Χώρες (ENI: European Neighborhood Instrument), δίνονται και κίνητρα για συνεργασία στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και διασυνοριακών προγραμμάτων συνεργασίας.

5.7.3 ΑΚΕ

Οι χώρες Αφρικής Καραϊβικής Ειρηνικού είναι πρώην αποικίες των κρατών μελών της Ε.Ε., που έχουν συνδέσει τις δομές της οικονομίας τους με τις πρώην μητροπόλεις τους. Συνολικά οι εμπορικές σχέσεις είναι μάλλον περιορισμένες, αλλά έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη συνεργασία αυτή περισσότερο για πολιτικούς λόγους.

Θεσμικά υπάρχει μια μεγάλη σειρά συμφωνιών, που ξεκίνησαν από τη δημιουργία των Ε.Κ. και ανανεώνονται σταθερά. Για να μη διαταραχθεί η σχέση με τις πρώην αποικίες οι μακροχρόνιες αναπτυξιακές συμφωνίες με τις χώρες αυτές έχουν στόχο:

1. Εμπορική και οικονομική συνεργασία
2. Πολιτικό διάλογο
3. Μείωση φτώχειας

Οι αρχές των συμφωνιών αυτών αφορούν:

1. Απελευθέρωση εμπορίου
2. Περιφερειακή ανάπτυξη
3. Υποστήριξη των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών

Το χρονικό της εξέλιξης των σχέσεων δείχνει μια σταδιακή προσπάθεια για διεύρυνση και εντατικοποίηση, η οποία ωστόσο δεν αντικατοπτρίζεται στην εξέλιξη των εμπορικών σχέσεων:

1957: Αρχική συνεργασία Ευρωπαϊκής Κοινότητας με ΑΚΕ μέσω της Συνθήκης της Ρώμης (Υπερπόντιες χώρες και Περιοχές).

1963: Υπογραφή πρώτης συμφωνίας για διμερή συνεργασία (Yaoundé)

1969: Αναθεώρηση της παραπάνω συμφωνίας.

1975: Δημιουργία της ΑΚΕ (Georgetown Agreement) και υπογραφή συνεργασίας της 1^{ης} συνδιάσκεψης της Lomé μεταξύ των χωρών της ΑΚΕ –ΕΕ, λόγω ένταξης της Αγγλίας στην ΕΚ το 1973.

1976: Συνεργασία της ΕΕ και με άλλες χώρες της ΑΚΕ, οι οποίες δεν ήταν μέλη τότε (Αϊτή, Δομινικανή Δημοκρατία).

1979: Πρώτη αναθεώρηση της συμφωνίας Lomé (Lomé II)

1984: Δεύτερη αναθεώρηση της συμφωνίας Lomé (Lomé III)

1990: Τέταρτη αναθεώρηση της συνδιάσκεψης στη Lomé (Lomé IV). Προσάρτηση στις χώρες ΑΚΕ της Αϊτής και της Δομινικανής Δημοκρατίας.

1992: Ίδρυση του Cariforum με σκοπό την συζήτηση και επίλυση θεμάτων των χωρών της Καραϊβικής.

2000: Πρώτες επαφές ΕΕ με Αφρική με σκοπό την οικονομική συνεργασία και υποστήριξη (Σύνοδος του Καΐρου).

2000: Υπογραφή της Συμφωνίας Cotonou (23 Ιουνίου) μεταξύ των χωρών της ΕΕ 15 και των χωρών της ΑΚΕ (77 χώρες).

2000: Η Κούβα προστίθεται στις χώρες της ΑΚΕ.

2001: Πρώτο Υπουργικό Συνέδριο ΕΕ και χωρών της Αφρικής στις Βρυξέλες (Οκτώβριος 2001).

2002: Δεύτερο Υπουργικό Συνέδριο ΕΕ και χωρών της Αφρικής (Burkina Faso, Νοέμβριος 2002).

2003: Εφαρμογή της Συμφωνίας Cotonou.

2010: Αναθεώρηση της Συμφωνίας Cotonou

Το περιεχόμενο των συμφωνιών και η σταδιακή προσπάθεια εμβάθυνσης των σχέσεων (που αντικατοπτρίζεται και στην αύξηση των χρηματοδοτικών πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης) φαίνονται στον παρακάτω πίνακα της ιστορικής εξέλιξης:

Πίνακας 5.20: Περιεχόμενο των συμφωνιών Lomé

Lomé I	<p>Υπεγράφη το 1975, συμπίπτοντας με την πρόσφατη προσχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Προέβλεπε το συνολικό ποσό χρηματοδότησης του 3^{ου} ETA (3 δις ECU).</p> <p>Κύρια χαρακτηριστικά:</p> <p>Κατάργηση των επιλεκτικά αμοιβαίων εξαγωγών από χώρες της ΑΚΕ προς την ΕΚ.</p> <p>Ισότητα μεταξύ των εμπορικών εταίρων</p> <p>Το δικαίωμα για κάθε κράτος μέλος της ΑΚΕ να εφαρμόζει τις δικές του πολιτικές τις οποίες κρίνει ότι είναι σύμφωνες με τα συμφέροντα του.</p> <p>Διασφάλιση των σχέσεων, βασιζόμενοι στην εμπορική και οικονομική συνεργασία.</p> <p>Παρουσίαση και εφαρμογή του συστήματος STABEX (επιδότηση στις εξαγωγές των χωρών της ΑΚΕ, λόγω μείωσης των εσόδων, μείωση η οποία οφείλονταν είτε στην περιορισμένη προσφορά είτε στις διακυμάνσεις των τιμών).</p>
Lomé II	<p>Υπεγράφη το 1979, σε συνδυασμό με τις χρηματικές ροές του 5^{ου} ETA (4,54 δις ECU). Εισαγωγή του συστήματος SYSMIN με σκοπό την ενίσχυση του τομέα και της βιομηχανίας εξόρυξης πετρωμάτων και μεταλλευμάτων για τις χώρες της ΑΚΕ στις οποίες ο παραπάνω τομέας είναι οικονομικά σημαντικός.</p>

Lomé III	Υπεγράφη το 1984. Συμπίπτει με τον οικονομικό προγραμματισμό του 6 ^{ου} ΕΤΑ (7,44 δις ECU). Κύριο χαρακτηριστικό της συνθήκης, είναι η μετατόπιση του ενδιαφέροντος από την βιομηχανική ανάπτυξη στην προσπάθεια ενεργοποίησης ενδογενών μηχανισμών ανάπτυξης και οικονομικής επάρκειας πόρων.
Lomé IV(1)	Υπεγράφη το 1990 και αποτελεί την πρώτη συνθήκη με 10ετή οικονομικό προγραμματισμό (Lomé IV(1) 1990-1995 και Lomé IV(2) 1995-2000). Κατά την πρώτη φάση εφαρμογής του περιελάμβανε συνολικά 12 δις ECU (10,8 προβλεπόμενα από το 8 ^ο ΕΤΑ και τα υπόλοιπα 1,2 δις από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων). Σημαντική έμφαση είχε δοθεί στα εξής θέματα: Προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων Προώθηση των δημοκρατικών διαδικασιών καθώς και πολιτικών αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Ενίσχυση της θέσης των γυναικών (κοινωνικοοικονομική σκοπιά) Αποκέντρωση των διαδικασιών διακυβέρνησης και διαχείρισης Προστασία του περιβάλλοντος Περιφερειακή ανάπτυξη Ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα Διαφοροποίηση των οικονομιών στις χώρες της ΑΚΕ
Lomé IV(2)	Η αναθεώρηση της συνθήκης της Lomé IV λαμβάνει χώρα την περίοδο 1994-1995, λόγω αλλαγών τόσο στις χώρες της ΑΚΕ (προώθηση δημοκρατίας, διαρθρωτικές οικονομικές αλλαγές) όσο και στην Ευρώπη (διαδικασίες μεγέθυνσης, συνεργασία με χώρες της MEDA). Μεταξύ άλλων (βλ. Lomé IV(1)) προβλέπει τα εξής: Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ικανοποιητικού νομικού πλαισίου καθώς και η προώθηση της δημοκρατίας αποτελούν πλέον απαραίτητα στοιχεία της Συνθήκης. Αυτό σημαίνει πως όποια χώρα της ΑΚΕ δεν ικανοποιεί τα παραπάνω κριτήρια κινδυνεύει με διακοπή των χρηματοδοτικών διαδικασιών. Εισαγωγή τμηματικών προγραμμάτων τα οποία απαιτούν και την συνεισφορά των χωρών της ΑΚΕ. Έμφαση στην αποκεντρωτική διαδικασία συνεργασίας εμπλεκόμεντας ένα μεγάλο αριθμό κοινωνικών φορέων.

Ύστερα από 25 χρόνια συνεχούς υποστήριξης των οικονομιών των χωρών της ΑΚΕ μέσω των συνδιασκέψεων Lomé, οι σχέσεις των δυο φορέων κατέληξαν στην υπογραφή του Συμφώνου της Cotonou τον Ιούνιο του 2000, το οποίο προβλέπει την στενότερη και ουσιαστικότερη οικονομική και εμπορική συνεργασία των δυο μερών. Το πρόγραμμα ανάπτυξης έχει εικοσαετή χρονικό ορίζοντα εφαρμογής (έως το 2020), ενώ ανά πέντε έτη θα εξετάζονται πιθανές αλλαγές στην στρατηγική και τον τρόπο εφαρμογής του μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και θα σχεδιάζονται

τα νέα επενδυτικά πλάνα (ΕΤΑ). Κύριος στόχος της παραπάνω συμφωνίας είναι η προσπάθεια σταδιακής εξάλειψης των εμπορικών εμποδίων με σκοπό την ελεύθερη διακίνηση του αγαθών και των υπηρεσιών και η επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης στις χώρες-μέλη της ΑΚΕ μέσω συμφωνιών οικονομικής συνεργασίας (Economic Partnership Agreements).

Οι πέντε βασικοί άξονες στους οποίους στηρίζεται το αναπτυξιακό σχέδιο που προβλέπει η Συμφωνία Cotonou είναι οι εξής:

1. Πολιτικός διάλογος
2. Συμμετοχής Κοινωνικών φορέων
3. Μείωση της φτώχειας
4. Νέο πλαίσιο οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας
5. Αναθεώρηση και αναβάθμιση της χρηματοδοτικής συνεργασίας.

Η πρώτη αναθεώρηση της Συμφωνίας έγινε στο διάστημα Μάιο 2004-Φεβρουάριο 2005. Ο στόχος ήταν να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα και η ποιότητα της εταιρικής σχέσης ΕΕ-ΑΚΕ και να συμπεριληφθούν οι πρόσφατες σημαντικές αλλαγές στις διεθνείς σχέσεις και στις σχέσεις ΕΕ-ΑΚΕ.

Η δεύτερη αναθεώρηση της Συμφωνίας έγινε το 2010 και προσαρμόζει στη συμφωνία τις αλλαγές που έλαβαν χώρα την προηγούμενη δεκαετία.

Οι θεσμικοί φορείς επίτευξης των παραπάνω στόχων είναι οι εξής:

- Το Υπουργικό Συμβούλιο: αποτελεί το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων. Το Συμβούλιο εξετάζει εσωτερικά θέματα των χωρών της ΑΚΕ, καθώς και το επίπεδο εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των πολιτικών ΕΕ-ΑΚΕ.
- Η Επιτροπή Πρεσβυτών: Προωθεί την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων της συμφωνίας Cotonou.
- Η Γενική Γραμματεία ΑΚΕ: εδρεύει στις Βρυξέλλες και συντονίζει τις αναπτυξιακές και εμπορικές πολιτικές.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (*European Development Fund-EDF*) χρηματοδοτεί αναπτυξιακά σχέδια και προγράμματα στις χώρες της ΑΚΕ. Η χρηματοδοτική βοήθεια συμπληρώνεται από δάνεια, τα οποία αναλαμβάνει η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματικότερη εφαρμογή της συμφωνίας Cotonou, προβλέπονται 2 φορές οι οποίοι υπάγονται στο ΕΤΑ:

- α) ένας φορέας διανομής πόρων με σκοπό την μακροχρόνια αρωγή και υποστήριξη
- β) ένας επενδυτικός φορέας ο οποίος προωθεί την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα στις χώρες της ΑΚΕ.

Οι παλαιότεροι μηχανισμοί STABEX και SYSMIN (υποστήριξη των κρατών που υποφέρουν από μείωση πόρων από τις εξαγωγές συγκεκριμένων αγροτικών ή ορυκτών προϊόντων αντίστοιχα), που είχαν αξιολογηθεί αρνητικά για την αναπτυξιακή διαδικασία των χωρών ΑΚΕ, ως μηχανισμοί αύξησης της αποτελεσματικής προστασίας, έχουν αποσυρθεί.

Συνολικά οι εμπορικές ροές είναι σχετικά περιορισμένες ως ποσοστό του συνόλου του εμπορίου της Ε.Ε., αλλά είναι σημαντικές για συγκεκριμένες πρώτες ύλες. Για την Ευρώπη τα αγροτικά προϊόντα αποτελούν πιο σημαντικές εισαγωγές από τις ορυκτές πρώτες ύλες, ενώ δεν υπάρχουν ούτε δασμοί ούτε προστασία στις εισαγωγές της Ευρώπης. Αυτό όμως αυξάνει την «πραγματική προστασία» και μπορεί να δημιουργεί αντικίνητρο στις χώρες ΑΚΕ στην παραγωγή εγχωρίων βιομηχανιών/βιοτεχνιών για την κατεργασία των αγροτικών προϊόντων, καθώς επιβάλλει δασμούς στα κατεργασμένα αγροτικά προϊόντα. Ο αναπτυξιακός προβληματισμός σε σχέση με αυτές τις χώρες παραμένει και παρά τη μακροχρόνια αναπτυξιακή βοήθεια δεν έχουν παρατηρηθεί ουσιαστικά αποτελέσματα.

Γενικότερα, πολλές από τις χώρες της ΑΚΕ συγκεντρώνουν μια σειρά από οικονομικές ομοιότητες όπως:

- Αποτελούν μικρές και ανοικτές οικονομίες με μικρό βαθμό εξειδίκευσης και διαφοροποίησης της παραγωγικής αλυσίδας.
- Εξαρτώνται από εισαγωγές με στόχο την στήριξη της τοπικής αγοράς και στις εξαγωγές για την οικονομική ανάπτυξη τους.
- Παρουσιάζουν μικρή εξαγωγική βάση με προσανατολισμό κυρίως στα αγροτικά προϊόντα.
- Κύρια πηγή εισροών στην κυβέρνηση αποτελεί η φορολόγηση των εξαγωγών.
- Εξαιρετικά υψηλός βαθμός οικονομικής και επιχειρηματικής μεταβλητότητας και αστάθειας, λόγω χρηματοδοτικών περιορισμών, καθώς και καιρικών συνθηκών που επικρατούν στις περιοχές αυτές.

Σημαντικά συμπεράσματα αν αναλύσει κανείς τις εμπορικές ροές ανά χώρα και προϊόν είναι ότι:

- Υπάρχει μικρό έλλειμμα στο ισοζύγιο με τις ΑΚΕ, διότι αφ' ενός οι μονομερείς δασμολογικοί αφοπλισμοί αυξάνουν τις εισαγωγές, και αφ' εταίρου και ίσως οι σημαντικότερες εισαγωγές είναι αυτές του πετρελαίου από την Νιγηρία.
- Το 60% των εισαγωγών συγκεντρώνεται σε 10 προϊόντα.
- Διαχρονικά υπάρχει εμβάθυνση των σχέσεων και παρά τον μονομερή αφοπλισμό αυξάνονται τόσο οι εισαγωγές, όσο και οι εξαγωγές σε απόλυτα μεγέθη, αν και σταθεροποιούνται/φθίνουν τα τελευταία χρόνια.
- Οι εμπορικές σχέσεις επηρεάζονται ακόμα από το αποικιοκρατικό τους παρελθόν.
- Υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση του μέσου ρυθμού μεγέθυνσης μεταξύ Νοτίως της Σαχάρας Αφρικής, που τα τελευταία 30 χρόνια έχει ρυθμούς ανάπτυξης 0,4% και των υπόλοιπων αναπτυσσόμενων χωρών (2,4%)
- Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες στηρίζουν τις εξαγωγές τους προς την Ε.Ε. κυρίως σε ένα ή δύο προϊόντα, τα οποία είναι ορυκτός πλούτος ή αγροτικές πρώτες ύλες. Το σύνολο των εξαγωγών αυτών των χωρών συγκεντρώνεται σε ένα ή δύο προϊόντα ανά χώρα. Είναι χώρες με αγροτικές μονοκαλλιέργειες, κάτι που τις

καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτες στην ζήτηση αλλά και στις καιρικές συνθήκες. Είναι πιθανές αυξομειώσεις έως και 100% στις τιμές αυτών των εμπορευμάτων.

Πίνακας 5.21: Εμπόριο ΕΕ-28 με τις χώρες ΑΚΕ

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών ανά εταίρο (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών ανά εταίρο (%)
2002	-4.938	42.418	4,8	47.356	5,1
2004	-1.901	44.160	4,7	46.061	4,5
2006	-5.798	56.032	4,9	61.830	4,5
2008	-10.136	68.636	5,2	78.772	5,0
2010	2.243	69.575	5,1	67.332	4,4
2011	-8.543	82.192	5,3	90.735	5,2
2012	-12.652	86.759	5,2	99.412	5,5
2013	-6.352	85.772	4,9	92.125	5,5
2014	-5.391	85.569	5,0	90.961	5,4

Πηγή: Eurostat, 2015.

Το γεγονός ότι η ΕΕ θα προσπαθήσει να εφαρμόσει μια σειρά από πολιτικές ανάπτυξης στις χώρες της ΑΚΕ, σε νέους τομείς ενδιαφέροντος (περιβάλλον και κοινωνική «εναρμόνιση» και προσαρμογή) σύμφωνα με τα πρότυπα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) έχει οδηγήσει μια σειρά οικονομικών και κοινωνικών αναλυτών στην διατύπωση σκέψεων, κατά πόσο οι πολιτικές αυτές που θα εφαρμόσει η ΕΕ θα είναι συμβατές με τους κανόνες που θέτει ο ΠΟΕ, εναρμονισμένες με τις διαπραγματεύσεις του γύρου συνομιλιών της Ουρουγουάης (GATT), καθώς επίσης και κατά πόσο πολιτικές δίκαιου εμπορίου ή απελευθέρωσης των εμπορικών συναλλαγών δεν θα αποβούν επιλεκτικά σχεδιασμένες για τις χώρες της ΑΚΕ, έχοντας σαν αποτέλεσμα επιλεκτική ή και προστατευτική διαχείριση ορισμένων κρατών μελών από πλευράς της ΕΕ. Ήδη από την υπογραφή της πρώτης συνθήκης της Λομέ το 1975 είχε ξεκινήσει μια σύγκρουση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του ΠΟΕ, καθώς η συνθήκη, σύμφωνα με τα πρότυπα εμπορικών και οικονομικών συναλλαγών που θέτει ο ΠΟΕ, ήταν υποκειμενική προωθώντας την επιλεκτική χρηματοδότηση και διάκριση μεταξύ των χωρών της ΑΚΕ, καθώς οι φτωχότερες χώρες λάμβαναν την μικρότερη οικονομική βοήθεια. Το κύριο επιχείρημα του ΠΟΕ είναι το γεγονός ότι στα 25 χρόνια που διήρκεσε η συνθήκη της Λομέ (1975-2000, με συνολικά 5 φάσεις (Lomé I, Lomé II, Lomé III, Lomé IV_(a) και Lomé IV_(b)) δεν προσέφερε ουσιαστική εμπορική ανάκαμψη των χωρών της ΑΚΕ, καθώς το εμπορικό μερίδιο τους στην Ευρώπη υποχώρησε, παραμένοντας σε χαμηλά επίπεδα.

Όσον αφορά τις νέες πολιτικές ανάπτυξης, το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν διαχωρίζει ποιοι από τους κανόνες είναι ήδη συμβατοί με τον ΠΟΕ, καθώς και ποιοι χρειάζονται αναθεώρηση, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι εμπορικές διακρίσεις και προτιμήσεις πιθανόν να συνεχίσουν να υφίστανται στο πλαίσιο της επιλεκτικά εφαρμοσμένης αμοιβαιότητας των εμπορικών συμφωνιών με τις χώρες της ΑΚΕ. Κατά αυτό τον τρόπο, πρέπει η ΕΕ σε συνεργασία με τις χώρες της ΑΚΕ να προσαρμόσει μέσω του ΠΟΕ την εφαρμογή μη αμοιβαίων εμπορικών συμφωνιών υπό συγκεκριμένους όρους και με άλλες αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες χώρες, δίνοντας έτσι χρόνο στις χώρες της ΑΚΕ να αναδομήσουν και να αναπτύξουν το οικονομικό τους σύστημα.

Επίσης, το Γενικευμένο Σύστημα Προτιμήσεων (Generalized System of Preferences – GSP) δίνει μεγαλύτερη οικονομική βαρύτητα στις ανεπτυγμένες χώρες της ΑΚΕ παρά στις αναπτυσσόμενες. Το παραπάνω σύστημα προτιμήσεων είναι συμβατό (σαν σύνολο) με τις αρχές του ΠΟΕ, αλλά το γεγονός ότι υποδιαιρεί το σύνολο των κρατών της ΑΚΕ σε δυο υποσύνολα, με διαφορετική αντιμετώπιση έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις του ΠΟΕ περί εμπορικών διακρίσεων. Σε αυτή την περίπτωση έχει διατυπωθεί η πρόταση το ΓΣΠ να υπόκεινται στον ΠΟΕ είτε να δημιουργηθεί ένα αμοιβαίο σύμφωνο Δίκαιου Εμπορίου (Fair Trade Agreement), το οποίο δεν θα διαχωρίζει έμμεσα τις χώρες της ΑΚΕ σε υποομάδες, αλλά σε σύνολα περιφερειών, είτε η υπογραφή του παραπάνω συμφώνου με κάθε χώρα της ΑΚΕ, σύμφωνα με τις εγχώριες οικονομικές και εμπορικές συνθήκες που επικρατούν.

5.7.4 Λοιπές αναπτυσσόμενες χώρες

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υπογράψει διμερείς συμφωνίες συνεργασίας με πάρα πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά καμία από αυτές δεν έχει τη βαρύτητα που έχουν αυτές που περιγράφονται παραπάνω. Στο πλαίσιο αυτό δίνεται και αναπτυξιακή ή τεχνική βοήθεια σε αυτές τις χώρες.

Σημαντικός εμπορικός εταίρος είναι οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες με την ΕΕ που αυξάνουν σταθερά τις εισαγωγές τους ενώ οι εισαγωγές της ίδιας της ΕΕ αυξομειώνονται ανάλογα με την τιμή του πετρελαίου. Το έντονα ελλειμματικό ισοζύγιο την περίοδο της υψηλής τιμής είχε ως αποτέλεσμα να στρέφεται η προσπάθεια της ερευνητικής και περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ προς την υποκατάσταση των υδρογονανθράκων από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Πίνακας 5.22: Εμπόριο ΕΕ-28 με τις χώρες του ΟΠΕΚ

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς χώρες του ΟΠΕΚ (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από χώρες του ΟΠΕΚ (%)
2002	5.320	66.506	7,5	61.185	6,5
2004	628	74.870	7,9	74.242	7,2
2006	-32.968	92.337	8,0	125.305	9,2
2008	-35.539	121.193	9,3	156.732	9,9
2010	-11.087	118.938	8,8	130.025	8,5
2011	-32.307	126.384	8,1	158.691	9,2
2012	-46.536	143.790	8,5	190.326	10,6
2013	-9.582	155.742	9,0	165.324	9,8
2014	7.331	155.507	9,1	148.177	8,8

Πηγή: Eurostat, 2015.

Το εμπόριο με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής αυξάνεται σταδιακά αλλά παραμένει σχετικά περιορισμένο. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι χώρες της Λατινικής Αμερικής για την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Πίνακας 5.23: Εμπόριο ΕΕ-28 με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς τις χώρες της Λα- τινικής Αμερικής (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από τις χώρες της Λα- τινικής Αμερικής (%)
2002	-898	50.532	5,7	51.429	5,5
2004	-10.058	47.975	5,1	58.033	5,6
2006	-17.193	63.238	5,5	80.431	5,9
2008	-18.228	79.739	6,1	97.966	6,2
2010	-6.145	86.987	6,4	93.132	6,1
2011	-11.143	99.254	6,4	110.397	6,4
2012	4.360	113.703	6,8	109.343	6,1
2013	16.662	114.493	6,6	97.831	5,8
2014	12.472	107.815	6,3	95.344	5,7

Πηγή: Eurostat, 2015.

5.8 Σχέσεις με ιδιαίτερη σημασία τον 21^ο αιώνα

Στα τέλη του 20^{ου} και αρχές του 21^{ου} αιώνα έγιναν μεγάλες ανακατατάξεις στη διεθνή οικονομική σκηνή. Ιδιαίτερη σημασία απέκτησαν τέσσερις μεγάλες χώρες που λόγω του μεγέθους της αγοράς τους παίζουν έναν όλο και σημαντικότερο ρόλο στις διεθνείς σχέσεις. Οι χώρες αυτές είναι γνωστές ως BRICs (Brazil, Russia, India, China). Οι τρεις τελευταίες είναι σημαντικότερες για την Ε.Ε. Εκτός από τις BRICs σε άνοδο βρίσκεται ένα νέο κύμα χωρών, όπως Ινδονησία, Φιλιππίνες, Νότιος Αφρική κλπ που αυξάνει τον ρόλο τους στο διεθνές εμπόριο και τις επενδύσεις, χωρίς ωστόσο να έχει αποκτήσει ιδιαίτερα σημαίνοντα ρόλο για την ΕΕ.

5.8.1 Βραζιλία

Οι εμπορικές ροές με τη Βραζιλία είναι περιορισμένες και η χώρα δεν παίζει κάποιο ιδιαίτερο ρόλο για την ΕΕ. Η σχετικές δυσκολίες στην οικονομία της μετά την κρίση του 2008 μάλιστα έχουν μειώσει και τις προοπτικές της. Ωστόσο είναι μια χώρα που είναι σημαντικός εταίρος της Πορτογαλίας, της οποίας ήταν πρώην αποικία.

Πίνακας 5.24: Εμπόριο ΕΕ-28 με τη Βραζιλία

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς τη Βραζιλία (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από τη Βραζιλία (%)
2002	-2.714	15.739	1,8	18.453	2,0
2004	-7.647	14.166	1,5	21.814	2,1
2006	-9.605	17.696	1,5	27.302	2,0
2008	-9.722	26.307	2,0	36.029	2,3
2010	-1.878	31.478	2,3	33.356	2,2
2011	-3.322	35.774	2,3	39.096	2,3
2012	2.254	39.682	2,4	37.427	2,1
2013	6.780	39.884	2,3	33.104	2,0
2014	5.796	36.925	2,2	31.129	1,9

Πηγή: Eurostat, 2015.

5.8.2 Ρωσία

Η Ρωσία, λόγω γεωγραφικής θέσης, πολιτικής επιρροής και πλούσιου υπεδάφους, έχει μια ιδιαίτερη θέση στις οικονομικές σχέσεις της με την Ε.Ε. Θεωρείται μάλιστα ότι σε κάποιο μακρινό χρονικό ορίζοντα θα μπορούσε να γίνει πλήρες κράτος μέλος ενδυναμώνοντας σημαντικά την πολιτική και οικονομική ισχύ της Ε.Ε. Ωστόσο, προς το παρόν δεν υπάρχει κάποια τέτοια προοπτική. Αντίθετα, μετά την ουκρανική κρίση και το αντίστοιχο εμπάργκο οι σχέσεις έχουν μπει σε μια ιδιαίτερα δύσκολη φάση.

Η Ρωσία είναι μια τυπική περίπτωση χώρας όπου τα οικονομικά και πολιτικά θέματα εμπλέκονται σημαντικά μεταξύ τους. Από τη μια μεριά συζητούνται σχέδια ζώνης ελευθέρου εμπορίου και γίνονται διαπραγματεύσεις για μια ευρύτερη οικονομική συμφωνία συνεργασίας, ενώ από την άλλη παγώνουν οι σχέσεις όταν δημιουργούνται πολιτικές εντάσεις (π.χ. πόλεμος Τσετσενίας, εισβολή στην Οσετία και Απχαζία, πόλεμος στην Ουκρανία). Χώρες όπως η Φιλανδία με παραδοσιακά στενές σχέσεις με τη Ρωσία είναι υπέρ μιας προοπτικής σημαντικής και ουσιαστικής συνεργασίας.

Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην ενεργειακή συνεργασία Ε.Ε. Ρωσίας. Η εισαγωγή φυσικού αερίου από τη Ρωσία οδηγεί σε σταθερό έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου με τη χώρα αυτή και μια σχετική αμοιβαία εξάρτηση, ενεργειακή εκ μέρους της ΕΕ και συναλλαγματική εκ μέρους της Ρωσίας.

Πίνακας 5.25: Εμπόριο ΕΕ-28 με τη Ρωσία

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς τη Ρωσία (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από τη Ρωσία (%)
2002	-30.740	34.509	3,9	85.713	7,0
2004	-38.798	46.123	4,9	100.279	8,3
2006	-70.292	72.399	6,3	140.980	10,5
2008	-75.476	104.970	8,0	166.754	11,4
2010	-75.767	86.308	6,4	148.198	10,6
2011	-92.740	108.587	7,0	149.529	11,6
2012	-91.677	123.442	7,3	173.282	12,0
2013	-87.516	119.451	6,9	166.316	12,3
2014	-78.512	103.296	6,1	160.735	10,8

Πηγή: Eurostat, 2015.

5.8.3 Κίνα

Το βασικό χαρακτηριστικό της Κίνας τα τελευταία χρόνια είναι οι ταχύτατοι ρυθμοί μεγέθυνσης της (σταθερά κοντά στο 10% ετησίως μέχρι πρόσφατα) που, σε συνδυασμό με τον μεγάλο πληθυσμό της, την καθιστούν ιδιαίτερα επιθετικό εξαγωγέα, αλλά και ιδιαίτερα ελκυστική για άμεσες ξένες επενδύσεις. Η Κίνα έχει ξεπεράσει σε συνολικό ΑΕΠ το Ηνωμένο Βασίλειο και αναμένεται να ξεπεράσει και τις ΗΠΑ σε μερικά χρόνια.

Οι Ευρω-κινεζικές σχέσεις αυξάνονται ραγδαία τόσο από πλευράς εμπορίου, όσο και από πλευράς επενδύσεων. Βασικός μοχλός είναι τα κίνητρα για ιδιωτικές επιχειρήσεις να επενδύσουν στην Κίνα, αλλά και οι χαμηλές τιμές των κινεζικών εισαγωγών. Η ταχύτατη επιδείνωση του ισοζυγίου είναι εμφανής στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 5.26: Εμπόριο ΕΕ-28 με την Κίνα

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς την Κίνα (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από την Κίνα (%)
2002	-55.317	35.102	4,0	90.419	9,6
2004	-80.821	48.382	5,1	129.203	12,6
2006	-132.121	63.696	5,5	195.816	14,3
2008	-170.802	78.301	6,0	249.102	15,7
2010	-170.145	113.454	8,4	283.598	18,5
2011	-158.420	136.415	8,8	294.835	17,1
2012	-147.831	144.206	8,6	292.038	16,3
2013	-131.939	148.154	8,5	280.092	16,6
2014	-137.714	164.733	9,7	302.447	18,0

Πηγή: Eurostat, 2015.

5.8.4 Ινδίες

Με τις Ινδίες υπάρχει ευρείας βάσης συμφωνία για την προώθηση του διμερούς εμπορίου και των επενδύσεων. Παρόλα αυτά οι εξαγωγές και εισαγωγές παραμένουν σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο από αυτό της Κίνας αλλά η όλο και εντονότερη παρουσία των Ινδιών στη διεθνή σκηνή οδήγησε το ισοζύγιο της χώρας με την ΕΕ από ελλειμματικό σε πλεονασματικό. Αντίστοιχα αυξάνονται και οι επενδύσεις μεγάλων Ινδικών διεθνικών επιχειρήσεων στην ΕΕ, με κυριότερη περίπτωση μεγάλη εξαγορά της ευρωπαϊκής χαλυβουργίας.

Πίνακας 5.27: Εμπόριο ΕΕ-28 με την Ινδία

	Εμπορικό ισοζύγιο (εκ. Ευρώ)	Εξαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εξαγωγών προς την Ινδία (%)	Εισαγωγές (εκ. Ευρώ)	Μερίδιο εισαγωγών από την Ινδία (%)
2002	620	14.332	1,6	13.712	1,5
2004	747	17.155	1,8	16.408	1,6
2006	1.604	24.241	2,1	22.637	1,7
2008	1.724	31.356	2,4	29.632	1,9
2010	1.489	34.891	2,6	33.402	2,2
2011	545	40.582	2,6	40.038	2,3
2012	1.096	38.543	2,3	37.447	2,1
2013	-1.019	35.823	2,1	36.842	2,2
2014	-1.593	35.455	2,1	37.047	2,2

Πηγή: Eurostat, 2015.

5.9 Προγράμματα χρηματοδοτικής βοήθειας

Οι συμφωνίες με τις αναπτυσσόμενες χώρες, εκτός από την εμπορική συνεργασία περιλαμβάνουν και αναπτυξιακή βοήθεια, η οποία επιβαρύνει τον κοινοτικό προϋπολογισμό και εν μέρει συντονίζει τους προϋπολογισμούς των κρατών-μελών. Το 2005 λόγω της αναθεώρησης των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας (MDGs) από τα Ενωμένα Έθνη, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε να αυξήσει την βοήθεια της ΕΕ σύμφωνα με τις συστάσεις των Ενωμένων Εθνών. Η ΕΕ υποσχέθηκε να αυξήσει τον προϋπολογισμό για την βοήθεια με σκοπό να πετύχει τον στόχο των 0,7% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος κατά το 2015, με ενδιάμεσο συλλογικό στόχο των 0,56% κατά το 2010.

Η χρηματοδοτική βοήθεια είναι 5-6% του κοινοτικού προϋπολογισμού και κατανέμεται σε διαφορετικά ταμεία. Επιπλέον η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συντονίζει τη χρηματοδοτική βοήθεια των κρατών-μελών εκτός του προγραμματισμένου πολυετούς προϋπολογισμού έτσι ώστε να εξασφαλίζει συνέργειες. Οι κυριότερες κατηγορίες βοήθειας είναι οι κατηγορίες «Ευρώπη ως παγκόσμιος παράγων» και «Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης» (ETA)

Πίνακας 5.28: Χρηματοδοτική βοήθεια ΕΕ από τον προϋπολογισμό για τις προγραμματικές περιόδους 2007-2013 και 2014-2020

	2007-2013	Τελική συμφωνία για τον προϋπολογισμό 2014-2020
Η Ευρώπη ως παγκόσμιος παράγων	58.362	58.704
Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΤΑ)	26.483	26.984
Ταμεία Αλληλεγγύης	7.000	3.500
Όργανα ευελιξίας	1.400	3.297
Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση	3.500	1.050
Κεφάλαια έκτακτης ανάγκης	1.547	1.960
Σύνολο βοήθειας	98.292	95.495

Πηγή: <http://www.euractiv.com/priorities/2014-2020-budget-figures-news-517725>

Από κοινού, η Ευρωπαϊκή Ένωση μαζί με τα κράτη μέλη της αποτελούν τον μεγαλύτερο χορηγό βοήθειας στον κόσμο. Το 2013 παρείχαν πάνω από το μισό της δημοσίας ενίσχυσης ή της «επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας», όπως ορίζεται από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Από κοινού, δαπάνησαν 56,5 δισ. ευρώ το 2013 για υποστήριξη χωρών σε όλο τον κόσμο στον αγώνα τους κατά της φτώχειας¹¹.

Οι κυριότερες δαπάνες της ίδιας της Κοινότητας αφορούν στον παγκόσμιο ρόλο της, ένα ταμείο από όπου χρηματοδοτούνται όλες οι δαπάνες για την εμπορική και αναπτυξιακή βοήθεια, με μεγαλύτερο δικαιούχο τις Μεσογειακές χώρες και στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΤΑ), που αποτελεί το κύριο μέσο παροχής κοινοτικής βοήθειας υπέρ της συνεργασίας για την ανάπτυξη των κρατών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ).

Το μεγαλύτερο μέρος της αναπτυξιακής βοήθειας πηγαίνει παραδοσιακά για κοινωνικές δομές και υπηρεσίες αλλά διαχρονικά αυξάνονται οι πιστώσεις για οικονομικές υποδομές και υπηρεσίες και προς τους τομείς παραγωγής.

¹¹ <https://europa.eu/eyd2015/el/content/eu-development-aid>

Πίνακας 5.29: Σύνολο επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας θεσμών της ΕΕ (εκατομύρια δολάρια ΗΠΑ σε τρέχουσες τιμές)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
I. Κοινωνικές Υποδομές & Υπηρεσίες	4.568	4.636	5.418	5.248	5.415	5.413	6.638	7.086	7.582
II. Οικονομικές Υποδομές & Υπηρεσίες	1.941	1.662	1.881	2.548	1.644	1.395	4.843	7.788	7.953
III. Τομείς παραγωγής	708	1.557	1.126	1.204	2.551	1.592	2.876	3.493	2.189
IV. Πολυτομεακοί τομείς	622	1.329	1.367	1.431	2.237	1.866	2.614	2.292	2.975
V. Συνολικός τομέας (I + II + III + IV)	7.839	9.185	9.793	10.431	11.847	10.266	16.970	20.659	20.698
VI. Ενίσχυση των εμπορευμάτων / Γενική Προγραμματισμένη Βοήθεια	1.584	861	1.251	3.631	1.876	1.035	302	1.282	1.324
VII. Δράση σχετικά με χρέος			31	94	18	3		20	
VIII. Ανθρωπιστική βοήθεια	1.266	1.630	1.481	1.513	1.605	1.652	1.784	1.909	2.066
IX. Απροσδιόριστα	666	858	800	1.110	777	719	1.149	808	919
Σύνολο (V + VI + VII + VIII + IX)	11.355	12.534	13.357	16.780	16.123	13.676	20.205	24.677	25.007

Πηγή: ΟΟΣΑ, 2015, "Aid (ODA) by sector and donor".

5.10 Αξιολόγηση

Η Ε.Ε. αποτελεί πολύ ανοικτή οικονομία και τον πιο σημαντικό εμπορικό εταίρο παγκοσμίως. Είναι μία αγορά 508.000.000 κατοίκων. Ως βασική φιλοσοφία η Ε.Ε. προωθεί την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου (αν και στην πράξη αυτό πολλές φορές αναιρείται, ιδιαίτερα στην περίπτωση της ΚΑΠ). Οι σχέσεις με τις αναπτυγμένες χώρες χωρίζονται σε αυτές με τις ευρωπαϊκές χώρες μη-μέλη, με τις οποίες έχει δημιουργηθεί ο Ενιαίος Ευρωπαϊκός Χώρος (ΕΟΧ) και στις σχέσεις με ΗΠΑ και Ιαπωνία

που είναι σημαντικές και έχουν μορφή ανταγωνισμού και συνεργασίας. Με άλλες αναπτυγμένες χώρες (Αυστραλία, Καναδάς, Κορέα) οι σχέσεις είναι περιορισμένες. Οι σχέσεις με αναπτυσσόμενες οικονομίες διέπονται από πολιτικές που προτείνει η UNCTAD: χαμηλή προστασία, αναπτυξιακή βοήθεια και ΑΞΕ. Εξάγονται προϊόντα έντασης τεχνολογίας και κεφαλαίου, ενώ εισάγονται προϊόντα έντασης εργασίας και πρώτες ύλες. Οι αναπτυσσόμενες χώρες, με εξαίρεση τις Μεσογειακές, έχουν ένα περιορισμένο ειδικό βάρος για τις εμπορικές ροές της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή πολιτική εξωτερικού εμπορίου και οικονομικών σχέσεων στην παγκόσμια οικονομία είναι ένα θέμα στο οποίο εμπλέκονται οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα εκ μέρους της ΕΕ και των εταίρων της σε κάθε περίπτωση. Έτσι, παρά την σαφή τοποθέτηση της Ένωσης ότι προωθεί με κάθε μέσο τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου με στόχο τη διεθνή ευημερία και την υποστήριξη των αναπτυσσομένων χωρών, υπάρχουν σαφείς επιφυλάξεις για το κατά πόσο αυτό ισχύει πρακτικά, και σίγουρα όχι σε κάθε περίπτωση. Η ΕΕ τελικά είναι τοποτηρητής των εσωτερικών της συμφερόντων και όχι αυτών των εταίρων της. Συγκεκριμένες αναλύσεις οδηγούν σε τέτοια συμπεράσματα, όπως φαίνεται πιο κάτω από την ανάλυση ανά γεωγραφική περιφέρεια.

Στο εσωτερικό της ΕΕ το γεγονός ότι η υπερεθνική αρμοδιότητα σημαίνει κοινή εκπροσώπηση στον ΠΟΕ και τις διμερείς συμφωνίες δε σημαίνει ότι υπάρχει συμφωνία η συνοχή μεταξύ των κρατών-μελών, εφόσον κάθε κυβέρνηση αξιολογεί διαφορετικά τα κέρδη και τις απώλειες της από μια συμφωνία. Χώρες εισαγωγείς προτιμούν την απόλυτη φιλελευθεροποίηση, ενώ χώρες παραγωγού διεκδικούν κάποια μορφή κοινοτική προστασία ή αλληλεγγύη. Ούτε οι κοινωνικοί εταίροι έχουν ταυτόσημες απόψεις. Ομάδες πίεσης παραγωγών ή καταναλωτών, στο εσωτερικό μιας χώρας ή με κοινές αποφάσεις σε πανευρωπαϊκό επίπεδο έχουν διαφορετικά συμφέροντα και ασκούν πιέσεις μέσω των θεσμοθετημένων οργάνων εκπροσώπησης τους (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Επιτροπή των Περιφερειών ή οργανωμένες ομάδες συμφερόντων) για να πετύχουν τον στόχο τους.

Αυτές οι διαφορές οδηγούν ενίοτε σε μια αναποτελεσματική συνισταμένη στις διεθνείς διαπραγματεύσεις (Conceição-Heldt & Meunier, 2014) και επηρεάζουν ακόμα και τον τρόπο καταγραφής των διεθνών συναλλαγών (Tavares, 2005). Συγκεκριμένες εκτιμήσεις αναφέρουν ότι λόγω της αναποτελεσματικής διαδικασίας αποφάσεων και του συγκερασμού απόψεων τα αποτελέσματα δεν είναι άριστα και ο Ευρωπαϊκός προστατευτισμός, που στην πραγματικότητα είναι ψηλότερος από ότι πρεσβεύει η ρητορική της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου της ΕΕ, στοιχίζει 2-3% του ΑΕΠ (Patrick Minfird, 2006). Εξάλλου η ΕΕ προστατεύει τα δικά της συμφέροντα σε κάθε περίπτωση, όπως φαίνεται εν μέρει και από την πολιτική με τις γειτονικές της χώρες (Browning & Christou 2010).

Με καθαρά ποσοτικούς όρους η πολιτική της ΕΕ έχει οδηγήσει σε αύξηση του εμπορίου με τους εταίρους της, αν και η αύξηση αυτή είναι χαμηλότερη από την

αντίστοιχη σε διεθνή μεγέθη με αποτέλεσμα να χάνει σταθερά ποσοστά στο διεθνές εμπόριο. Ωστόσο, αυτό οφείλεται στην άνοδο άλλων χωρών, που περνούν από καθεστώς αναπτυσσόμενων σε αναπτυγμένες, ενώ οι ίδιες οι εμπορικές ροές της ΕΕ σε απόλυτα μεγέθη αυξάνονται. Με αυτή την έννοια ένα μέρος της αξιολόγησης της εξωτερικής εμπορικής πολιτικής ταυτίζεται με την συνολική αξιολόγηση του ρόλου του διεθνούς εμπορίου. Με γνώμονα την παραδοσιακή τοποθέτηση η αύξηση των ροών αυτή καθ' εαυτή πρέπει να αξιολογηθεί θετικά. Υπάρχει ωστόσο και αντίλογος. Η γενική τοποθέτηση ότι το διεθνές εμπόριο συνεισφέρει σημαντικά στην παγκόσμια ευημερία έχει κατά καιρούς αποδειχθεί εμπειρικά, αλλά δεν είναι ούτε αυτάρκειο ούτε γενικά ποσοστικοποιήσιμο. Σύγχρονοι καταξιωμένοι οικονομολόγοι, όπως ο Paul Krugman (2013) και ο Dani Rodrik (1999) υποστηρίζουν ότι υπάρχουν μεν σημαντικά επιχειρήματα για τα κέρδη από τη φιλελευθεροποίηση, αλλά δεν ισχύουν πάντα και είναι λάθος η αύξηση του εμπορίου να θεωρείται αυτοσκοπός. Τα οφέλη είναι μεγάλα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και υπό όρους (που σχετίζονται με τη σύνθεση της παραγωγής, τους θεσμούς και τα πρότυπα). Αν οι όροι αυτοί δεν ισχύουν μπορεί τα κέρδη να είναι χαμηλότερα από τα αντίστοιχα οφέλη που θα προέκυπταν από μια καλή βιομηχανική πολιτική. Με αυτή τη λογική η θεσμική τοποθέτηση ότι το άνοιγμα του εμπορίου είναι καθ' εαυτό θετικό είναι ανεπαρκής και χρειάζεται μια πιο αναλυτική τοποθέτηση για να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα σχετικά με την επιρροή των οικονομικών σχέσεων της ΕΕ για τη δική τους, αλλά και την παγκόσμια ευημερία.

Σε αυτή τη λογική τα πλεονεκτήματα της αύξησης του εμπορίου με τις **αναπτυσσόμενες χώρες (ΕΟΧ, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Κορέα, Καναδάς, Αυστραλία)**, που είναι οι κύριοι εμπορικοί εταίροι της ΕΕ, είναι σε γενικές γραμμές αμοιβαία επωφελή και γι' αυτό τόσο με τις ΗΠΑ, όσο και με την Ιαπωνία γίνονται προσπάθειες σύσφιξης των σχέσεων, ενώ μελέτες δείχνουν ότι όταν υπάρχουν διαφωνίες, που φτάνουν μέχρι «εμπορικών πολέμων» και καταλήγουν σε διαιτησία στον ΠΟΕ, η αμοιβαία προστασία δεν έχει τελικά οδηγήσει σε αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα (Breuss 2004).

Αναπτυσσόμενες χώρες. Η επίσημη θέση της ΕΕ είναι η σαφή υποστήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών να συμμετάσχουν στο διεθνές εμπόριο με βάση τις αρχές της UNCTAD και των σύγχρονων θεωριών εμπορίου. Ωστόσο, υπάρχει αρκετή βιβλιογραφία η οποία θεωρεί ότι οι προτιμησιακές συμφωνίες της ΕΕ, αλλά και των ΗΠΑ με τις αναπτυσσόμενες χώρες στην πραγματικότητα υποκρύπτουν έναν νέο-αποικιακό ανταγωνισμό των αναπτυγμένων χωρών, οι οποίες αντί να προωθούν την ανταγωνιστικότητα και τις επενδύσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες τους προσφέρουν δυνατότητες εξαγωγών σε προϊόντα χαμηλής προστιθέμενης αξίας και με αυτόν τον τρόπο περιορίζουν τα κίνητρα για αναβάθμιση της παραγωγής τους (Puig & Ohiocheoga, 2011) με άλλα λόγια η ΕΕ, όπως και οι ΗΠΑ ασκούν αποτελεσματική προστασία στα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας. Επιπλέον, γίνεται κριτική για

την διαφοροποιημένη αντιμετώπιση των αναπτυσσομένων χωρών ανάλογα με την ιστορική τους προέλευση, επειδή η ΕΕ μέσω της προτιμησιακής πολιτικής προς τις πρώην αποικίες της επηρεάζει αρνητικά τις προοπτικές άλλων αναπτυσσομένων χωρών. Πάντως αυτή η προτιμησιακή σχέση φαίνεται ότι σταδιακά εξαλείφεται (Bartels, 2007). Εξάλλου κατά την άποψη πολλών αναλυτών οι προτιμησιακές συμφωνίες της ΕΕ έχουν αρνητική επιρροή στις πολυμερείς διαπραγματεύσεις και κατά συνέπεια (σύμφωνα με την φιλελεύθερη προσέγγιση του εμπορίου) αρνητική επιρροή στην παγκόσμια ευημερία (Karacaonali & Limão, 2008).

Γενικά καθώς οι αναπτυσσόμενες χώρες κερδίζουν μερίδια στο διεθνές εμπόριο γίνεται εμφανής η ανάγκη για συνεργασία, η οποία θα βοηθήσει να προωθηθούν οι ΑΞΕ και να γίνουν ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Τέτοιας μορφής συνεργασία γίνεται πιο ενδιαφέρουσα από την φιλελευθεροποίηση του εμπορίου (McGuire, Lindeque, 2010) και απαραίτητη προϋπόθεση για να πετύχει η αναπτυξιακή βοήθεια (Suwa-Eisenmann & Verdier, 2006).

Με αυτή τη λογική δεν μπορούν να εξαχθούν γενικευμένα συμπεράσματα και πρέπει κανείς να αξιολογήσει την κάθε ομάδα συμφωνιών χωριστά.

Μεσογειακές χώρες: Πρακτικά η ΕΕ παίζει ένα σημαντικό ρόλο εμπορικού εται-ρου έχοντας όμως σταθερά πλεονασματικό ισοζύγιο και διαδραματίζοντας για τις χώρες αυτές σημαντικότερο ρόλο από ότι οι χώρες της Μεσογείου για την ίδια την ΕΕ. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι οι προσπάθειες που γίνονται στο πλαίσιο της συνεργασίας με τις αναπτυσσόμενες χώρες δίνουν μια ώθηση στην αναπτυξιακή διαδικασία τους και έχει παίξει ένα σημαντικό ρόλο στην κρίση του μεταναστευτικού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015γ). Γενικά και οι οικονομετρικές εκτιμήσεις πριν από την Αραβική Άνοιξη συνέτειναν ότι οι σχέσεις με την ΕΕ είχαν θετικά αποτελέσματα και οδήγησαν σε πρόσθετη αύξηση εξαγωγών (Péridy, 2005). Εκτός από το εμπόριο και τη χρηματοδοτική υποστήριξη η συνεισφορά της συνεργασίας εστιάζει και στο άνοιγμα νέων αναπτυξιακών στόχων, που προωθούνται σε αυτές τις χώρες με μικρά έργα συνεργασίας. Τέτοια παραδείγματα είναι η αξιοποίηση των αποβλήτων και βελτίωση του περιβάλλοντος, θεσμικές παρεμβάσεις, η βελτίωση του ρόλου της γυναίκας κλπ. (EUROMED, 2007) και ο εκδημοκρατισμός (Wetzela, 2011). Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω το πέρασμα από τη συνεργασία με τις Μεσογειακές χώρες στην ευρύτερη συνεργασία με γειτονικές χώρες δεν έχει τα ίδια αποτελέσματα.

Χώρες ΑΚΕ και καθεστώς Γενικευμένων Προτιμήσεων. Η επίσημη θέση είναι ότι πρόκειται για ένα υπόδειγμα σχέσεων Βορρά Νότου (Crawford, 1996), αλλά εμπειρικές ακαδημαϊκές αναλύσεις αμφισβητούν το όφελος των ίδιων των χωρών ΑΚΕ (Evensel, 2009). Ιδιαίτερα η κριτική θεωρεί ότι αντί για μονομερείς εμπορικές παραχωρήσεις η Ευρώπη θα έπρεπε να στραφεί πολύ πιο έντονα στη βοήθεια των αναπτυσσομένων χωρών για ενδογενή ανάπτυξη (Defraigne, 2005). Ειδικά σε ότι αφορά τις χώρες ΑΚΕ υπάρχει έντονη κριτική ότι η βοήθεια που δίνεται από την Ε.Ε. γί-

νεται με βάση τα συμφέροντα των κρατών μελών και όχι των χωρών ΑΚΕ, πράγμα που συμφωνεί και με τα συμπεράσματα για το καθεστώς γενικευμένων προτιμήσεων (Zhou & Cuyvers, 2012). Παρά τις κάποιες προσπάθειες στο σύνολο των αναπτυσσομένων χωρών δεν παρατηρείται καμία ριζική μεταβολή παρά τις πέντε δεκαετίες αναπτυξιακής συνεργασίας με την ΕΕ. Βέβαια πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του ότι τα μέσα είναι πολύ περιορισμένα και η ιδιωτική πρωτοβουλία απρόθυμη αν ανταποκριθεί στα κίνητρα για βιομηχανική συνεργασία, όσο υπάρχει ανασφάλεια και έλλειψη υποδομών στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Δυτικά Βαλκάνια: Οι Δυτικές Βαλκανικές χώρες εξαρτώνται εμπορικά σε πολύ μεγάλο βαθμό από το εμπόριο με την ΕΕ (70-90% του συνολικού τους εμπορίου), οπότε η δημιουργία εμπορίου και ο κίνδυνος εκτροπής είναι περιορισμένοι (Herderschee & Qiao, 2007)

BRICs: Η οικονομική συνεργασία με τις ταχύτατα μεγεθυνόμενες χώρες έχει αυξήσει την ευημερία τους και τους δίνει τη δυνατότητα να διαπραγματευτούν ευρύτερες συμφωνίες. Σε ότι αφορά την **Κίνα**, η ταχύτατη άνοδος των κινεζικών εξαγωγών και το ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο οδηγούν στο συμπέρασμα ότι χρειάζεται μια ευρύτερη πολιτική και οικονομική συμφωνία για να αυξηθεί το κέρδος της Ευρώπης από τις Ευρω-κινεζικές συναλλαγές (Glen & Murgu, 2007). Η απελευθέρωση του εμπορίου με την ένταξη της Κίνας στον ΠΟΕ και η εκβιομηχάνιση της κινεζικής οικονομίας επιτάχυναν τις εμπορικές σχέσεις σε όλο το φάσμα της παγκόσμιας οικονομίας και ειδικότερα στην περίπτωση της Ευρώπης. Η σχέση με την Κίνα θα είναι προσδιοριστική τις επόμενες δεκαετίες και όπως και με τις ΗΠΑ θα επηρεάζεται όλο και περισσότερο από ΑΞΕ και πολιτική επιρροή. Είναι πολύ νωρίς για να αξιολογήσει κανείς τις επιπτώσεις από τις σχέσεις Ε.Ε. και Κίνας, που θα εξαρτηθούν στο μέλλον από μια σειρά οικονομικών παραμέτρων, όπως η χρήση των δημοσίων κεφαλαίων (sovereign funds) και ιδιωτικών επενδύσεων από την Κίνα στην Ευρώπη, η αύξηση του κόστους εργασίας και η αναβάθμιση της παραγωγής στην Κίνα κλπ. Επίσης ένα από τα βασικά θέματα για την αξιολόγηση της επιρροής της ανόδου της Κίνας για την Ε.Ε. αποτελεί και η ενδεχόμενη ιδιαίτερα στενή συνεργασία της Κίνας με την Ιαπωνία στο μέλλον (εμπορική, οικονομική και ενδεχόμενα και νομισματική προωθώντας τη δημιουργία μιας περιφερειακής νομισματικής ένωσης, (Financial Times 30/8/2006)).

Όπως και με την Κίνα, έτσι και με τις **Ινδίες**, μεγαλύτερα οφέλη αναμένονται από ένα σύμφωνο ευρύτερης συνεργασίας και όχι από την απλή αύξηση του εμπορίου (Holmes & Shingal, 2009). Οι υπεργολαβίες (off shoring) που δίνουν μεγάλες πολυεθνικές σε Ινδικές εταιρείες έχουν δημιουργήσει ήδη μεγάλη πίεση στην αγορά εργασίας των ΗΠΑ και της Ε.Ε. και έχουν επίπτωση στην οργάνωση της πολιτικής ανταγωνιστικότητας και των δύο χωρών (Κεφ. 6). Οι εμπορικές ροές από και προς τη **Ρωσία** είναι μάλλον χαμηλότερες από ότι θα ανέμενε κανείς με βάση το μέγεθος,

το αναπτυξιακό επίπεδο και τη γεωγραφική θέση της χώρας. Ωστόσο, οι αυξομειώσεις εμφανίζουν άμεση συσχέτιση με πολιτικά θέματα. Μεγάλες χώρες όπως η Βραζιλία και η Ινδονησία παραμένουν οριακοί εμπορικοί εταίροι λόγω του συνδυασμού του αναπτυξιακού τους επιπέδου και της γεωγραφικής τους θέσης.